

111. 116. 221
A KIÁLTÓ SZÓ KÖNYVEI

1. SZÁM.

A MI EGYHÁZUNK

IRTÁK:

BIRÓ SÁNDOR, BORBÁTH DÁNIEL,
DR. IMRE LAJOS, LÁSZLÓ DEZSŐ,
DR. TAVASZY SÁNDOR
ÉS ZÁGONY ANNA.

164. 483

KIÁLTÓ SZÓ KIADÁSA.
CLUJ-KOLOZSVÁR, 1934.

Vallásos műdalok

Összeállította: TÁRCZA BERTALAN.

11 mű, szóló és duettre, zongora-, harmónium- és orgona-
kisérettel. Ára portómentes küldéssel **60 Lei.**

Egymás terhét hordozzátok

Bibliai vezérfonal. II. évfolyam.

Szerkesztette: Dr. Gönczy Lajos.

Ára 8 Lei.

Megjelentek!

Megjelentek!

**A vasárnapi iskolák növendékei részére
a legújabb, művészi kivitelű**

**vasárnapi iskolai
szorgalmi képek.**

Az „IFJÚ ERDÉLY” kiadóhivatala egyelőre két sorozattal indult meg. Minden sorozat tíz képet tartalmaz, amelyek kép-magyarázó szöveggel és bibliai mondásokkal vannak ellátva.

Az első sorozatba fel vannak véve: Kálvin János, Luther Márton, Zwingli Ullrik, I. Rákóczi György, Bethlen Gábor, Károli Gáspár, Szenci Molnár Albert, Bod Péter, Bólyai Farkas és Szegedi Kis István arcképei, míg a második sorozatba a dési, kolozsvári, magyar-
valkói, marosvásárhelyi, nagyenyedi, ótordai, szentimrei és a sepsi-
szentgyörgyi református templomok, valamint a vajdahunyadi vár
és végül a marosillyei Bethlen-kuria lettek felvéve.

**Egy darab kép ára 1 Leu. A 20 képet tartalmazó
két sorozat ára 20 Lei. A portó külön számíttatik.**

A KIÁLTÓ SZÓ KÖNYVEI.

1. SZÁM.

A MI EGYHÁZUNK

IRTÁK:

BIRÓ SÁNDOR, BORBÁTH DÁNIEL,
DR. IMRE LAJOS, LÁSZLÓ DEZSŐ,
DR. TAVASZY SÁNDOR
ÉS ZÁGONY ANNA.

KIÁLTÓ SZÓ KIADÁSA.
CLUJ-KOLOZSVÁR, 1934.

ELŐSZÓ.

„A KIÁLTÓ SZÓ KÖNYVEI” címmel új könyvsorozatot indítunk meg s ennek első számát íme, átnyújtjuk Olvasóinknak. „A MI EGYHÁZUNK” címet viseli az első szám. Tervszerűen kezdjük ezzel sorozatunkat. Az egyház az édes anya, aki minket táplál, keblén nevel, éretlünk súlyos aggodalmakat és gondokat hordoz: méltó arra, hogy mindenekelőtt háldsan az ő könnyező, fájdalmas orcájába nézzünk. Ismernünk kell ezt a mi magyar református Mater Dolorosa-nkat hitében, szellemében, alkatában, munkájában és szolgálatában. Háldnkat mindenekelőtt ezzel a megismeréssel kell lerónunk. Bizonyosak vagyunk, hogy aki megismerte áldozatos életét, az nagyobb szeretettel, több, mélyebb háldával fordul feléje.

Könyvünknek sok hiánya van, ezt nagyon jól tudjuk. Ha nagyobb terjedelemben jelentethettük volna meg, úgy ezek közül sok eltűnt volna. Hiánya, hogy a királyhágómelléki egyházkerületre vonatkozó adatok az erdélyi egyházkerület adatai mellett, hiányosak. Sok nehézséggel járt az adatok beszerzése, az idő pedig sürgetett s így már tovább várni nem tudtunk. Tehát nem a szeretet, vagy az érdeklődés hiánya ez, hanem a viszonyok sok baja és nehézsége.

Könyvünket azzal a szándékkal is készítettük, hogy bibliköreink, ifjúsági egyesületeink kezébe is adjunk arra való könyvet, amelyből — legalább nagy vonásaiban — fiaink és leányaink megismerhetik egyházuk egész külső és belső képét.

Isten áldása kísérje ezt a könyvet, hogy szolgálatát elvégezhesse egyházunk hívei között!

I.

AMIT MINDENKINEK TUDNIA KELL
EGYHÁZUNKRÓL.

1. Az egyház Krisztus teste.

Az egyház a hétköznapi ruhájában úgy tűnik fel, mint egy *társadalmi alakulat*, melyet bizonyos jogi szabályok tartanak össze. Az egyháznak ez az alakja: *a látható egyház*, a földi egyház, amelyben a láthatatlan, az egyedüli igazi egyház: *a láthatatlan egyház* testet ölt.

A láthatatlan egyházat nevezzük egy mélyértelmű bibliai kifejezéssel: *Krisztus testének*. Isten mindenek a Krisztus lábai alá vetett „és Őt tette mindeneknek fölötte az anyaszentegyháznak fejévé, mely az ő teste, teljessége Őneki, aki mindenek betölt mindenekkel.”¹ „Mert miképen egy testben sok tagunk van, minden tagnak pedig nem ugyanazon cselekedete van: azonképen sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai vagyunk.”²

Krisztus nem egyszerűen csak példánykép, akit követnünk kell. Krisztus Megváltó, aki kimentette az Isten kiválasztottait a bűn hatalma alól és ezzel a saját tulajdonává tette őket. Krisztus tehát nemcsak élénk állott, hogy kövessük Őt, hanem bevont a saját isteni életének a közösségébe, bevont az ő életének nagy szervezetébe, hogy az ő szentségéből, az ő igazságából, az ő szeretetéből, az ő tisztaságából éljünk. A bűntől megromlott emberiség vad fájáról lemetszett galyak vagyunk, akiket Isten keze beoltott a nemes fába: a Krisztusba, hogy belőle táplálkozzunk. Az egyház ott van, ahol Krisztus van és ahol Krisztus van, ott van az egyház.

Krisztus *a feje* annak a nagy élő szervezetnek, amelyet egyháznak nevezünk és a tagok különböző alkotórészei ennek a nagy szervezetnek. Az egyház valóban a Krisztus teste,

¹ Ef. 1 : 22—23.

² Róm. 12 : 4—5.

amelyben Krisztus kileljesedik, él, hat, amelyben kifejti azt a csodálatos és páratlan élethatást, amelyet újjászületésnek, megigazulásnak, majd megszentelődésnek nevezünk. Krisztus az egyházban, mint élő szervezetben terjed tova, növekszik addig, mig nem mindeneket betölt mindenekkel és Ő lesz minden mindenekben.

Mindezekből az következik, hogy az egyház igazán csak ott egyház, ahol az a Krisztus teste, mert csak ott alakul ki a hívők közössége, ahol Krisztus, mint fő jelen van és ahol a tagok belőle élnek és táplálkoznak. Minden társadalmi alakulat előbb-utóbb szétbomlik, elmúlik, tehát egyiket sem illeti meg a „közösség“ elnevezés. „Közösség“: együttélés, együttműködés, együttélés csak ott van, ahol Krisztusból, mint főből árad az élet kimeríthetetlen ereje.

A láthatató földi egyház a láthatatlan mennyei egyháznak: a Krisztus testének a külső kiágazása. A látható egyházban csak akkor van élet, ha a láthatatlan egyházból, a Krisztus testéből táplálkozik. Emberi ügyeskedésekkel, meszterkedésekkel, gazdasági és intézményes szervezkedésekkel, egyházpolitikával, kormányzással és igazgatással nem lehet a látható egyházba életet vinni, sőt ezek a tevékenységek is csak akkor „egyháziak“, ha Krisztusból élnek, különben értelmetlen és jelentésnélküli gesztusok csupán. *A földi egyház halott test, ha csak jogilag szervezett társadalom, ellenben diadalmas sereg, ha a feltámadt Krisztus életének vetülete.*

T. S.

2. Egyházunk hitvallása.

Az egyháznak meg kell vallania a hitét. Ez azt jelenti, hogy értelmes szavakba, jelentést hordozó fogalmakba, igazságot hirdető ítéletekbe kell öltöztetnie azt, ami minden értelmet felül halad, amit szem nem látott, fül nem hallott és embernek szíve meg se gondolt, amiket Isten készített az Ő szeretőknek, nekünk pedig az Isten kijelentette az Ő Lelke által.¹ Ezt meg „kell“ tennünk, ha maradék nélkül nem is lehet, mert csak így tudjuk megóvni hitünk tartalmát, hogy el ne illanjon. A „hitvallások“, mint a sokat kárhoztatott „dogmák“, nem egyebek, mint az emberi logika által formált

¹ 1. Kor. 2 : 9—10.

kőkorsók, vagy alabástrom edények, amelyekben a hit éltető és drága olaját őrizzük.

Az egyházunk hitvallásait *irhatták* egyesek, de az írá-
sokban kifejezett tartalmat az egyház egyeteme *alakította* a
Szentírásból hangzó Ige bizonyágtétele alapján. A hitvallás
tehát nem tartalmazhat mást, mint amit a Szentírásból hangzó
Ige tanít, csak más módon, a református keresztyén hitnek
megfelelő módon tanítja ugyanazt. A hitvallás a Szentírás-
ból táplálkozó keresztyén életnek a módját mutatja fel előttünk.

Egyházunk sok hitvallást alkotott az idők folyamán. A
hitvallás alkotásnak az ideje különösképpen a reformáció szá-
zada, a 16-ik század volt. Azonban a sok hitvallás közül
különösen kettő emelkedett ki a többiek közül: a *Heidelbergi*
Káté és a *Második Helvét Hitvallás*. Ezek a reformáció
korában végbement hitvallás alkotásnak a legértetlebb gyű-
mölcssei.

Ezt a két hitvallási iratot minden református embernek
úgy kéznél kell tartania, mint a Szentírást és az Énekes-
könyvet és ezeknek a segítségével kell olvasnia és tanulmá-
nyoznia a Szentírást. Ez a két hitvallási irat segít minket a
Szentírás tanulmányozásában, miután megvilágosítja azt és
megóv az abban való ellévelyedéstől. T. S.

3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól?

Egyházunk szellemében, szervezetében, munkájában és
szolgálatában különbözik más egyházaktól.

Egyházunk szellemében puritánus. Ez azt jelenti, hogy
ragaszkodik Isten Igéjéhez és ezt ismeri el magára nézve a
legfőbb tekintélynek. Ennek megfelelően arra törekszik, hogy
az egyházi közösség minden megnyilatkozását *csak* ehhez
szabja, *csak* ennek megfelelően alakítsa. A mi egyházunk,
ennek a puritánus szellemének megfelelően, megszabadította
önmagát és a benne élő hiveket minden olyan emberi köve-
telménytől és tehertől, amely szövevényessé teszi az életet.
Puritánus, azaz egyszerű a mi istentiszteletünk; egyszerű az
igehirdetésünk; egyszerűek és könnyen áttekinthetőek a mi
hitbeli és erkölcsi követeléseink; egyszerű a mi egyház-alkot-
mányunk. A mi egyházunk, szellemének megfelelően, óvako-

dik mindenféle hatásvadásztól, népszerűséghajhásztól, mert nem embereknek, hanem egyedül Istennek akar tetszeni és nem embereknek, hanem Istennek dicsőségét keresi és szolgálja ebben a világban.

Egyházunk szervezetében presbiteriánus. Ez azt jelenti, hogy az őskeresztyén gyülekezetek szervezetét tartja szemelőtt és azt tartja példaképnek. Az egyháznak egyedüli feje a Krisztus, tehát egyházunknak nincs szüksége, Krisztuson kívül, látható főre. Ha szükség lenne látható főre, ebből az következne, hogy Krisztusnak nincs elegendő hatalma arra, hogy ígérete szerint, velünk maradjon és ő kormányozzon minket. Egyházunk tehát a Krisztus fősege alatt csak egy egyházi *hatóságot*: *presbiteriumot* és csak egy egyházi *hivatalt* ismer el: *a presbiteri hivatalt vagy tiszteletet*. A mi egyházunkban minden egyházi hatóság csak a presbiteriumnak, a presbiterium által való kiszélesítése és minden hivatal presbiteri hivatal, mert presbiter a lelkész (igehirdető presbiter); presbiter a tanító (tanító presbiter); presbiter a gondnok (közigazgató, vagy vagyonkezelő stb. presbiter). A presbiteri hivatalnak a megszűkítése az egyházban a diakonusi és a diakonisszai tiszt, amennyiben ez a szeretet-munka végzésére van korlátozva.

Egyházunk a munkájában egyetemes jellegű. Az életnek minden terét igyekszik átfogni a munkájával, tehát nem szorítkozik pl. csupán az egyéni kegyesség ápolására. A református keresztyén egyház munkamezejének tekinti az egész világot. Ápolja az egyéni hitet, mert a hit a forrása minden életerőnek és a hit a forrása az üdvösségnek, azonban óv attól, hogy az üdvösséget úgy tekintsük, mint valami olyan boldog állapotot, amelyet aki elért, abban elpihenhet és annak élvezetében elmerülhet. Az üdvösség, a hit forrás, amelyből merítenünk, élnünk kell, de bele kell vinnünk az itt nyert erőt a világba. A mi egyházunk munkamezejének tekinti mindenekelőtt az emberek lelki- testi életét, de munkamezejének tekinti az egész társadalmi életet gazdasági, politikai megnyilatkozásaiban, de annak tekinti a kulturális életet is, tehát a tudományt, a művészetet, az iskoláztatást.

Egyházunk a szolgálatában megfelel a szeretet evangéliumi követelményének, tehát a szolgálatában evangéliumi. A mi egyházunk szolgálni akar a szegényeknek, az elhagyot-

taknak, mint az özvegyeknek, az árváknak, a szétszórtságban élőknek és szolgálni akar a betegeknek, de szolgálni akar az egészségeseknek és a jólétben élőknek is azzal, hogy ezeket bevonja a szeretetnek ama szolgálatába, amely lehajolást, alázatosságot kíván. Miután ez a szolgálat evangéliumi, ennél fogva indoka a szeretet parancsolata. Szeretnünk kell Istent, mert Isten előbb szeretet minket, aki pedig szereti Istent, ezzel szereti azokat is, akik az övéi, akik tehát az ő hasonlatosságára teremtetek. A mi egyházunk szolgálata tehát nem szociális, vagy nem gazdasági szempontból történik, hanem a Krisztusban való szeretet-közösség belső indokából. Tudjuk, hogy aki a kicsinyeknek, az elhagyottaknak és betegeknek szolgál, ezzel Krisztusnak szolgál, mert Krisztus minden megterhelte a gondját önmagára vette.

Ilyennek kell lenni a mi egyházunknak és ezek a követelmények fejezik ki, hogy miben kell különböznie a mi egyházunknak minden olyan egyháztól, amely ezeket a követelményeket magára nézve nem tekinti kötelezőnek, vagy pedig emberi érdekből lazít ezekből a követelményekből font kötelékeken.

T. S.

4. Egyházunk alkotmánya.

Az egyház alkotmánya szoros összefüggésben van az *egyház hitével és hitvallásával* és folyik abból. Ezért a mi református egyházunk szervezete is a *Szentírás és a mi református hitvallásaink alapján* épül és alakult ki. Ez az alkotmány egyezik, kisebb jelentőségű dolgok kivételével, azzal, amit a Szentírásban az első keresztyén gyülekezet szervezetéről olvasunk. Ennek alapján a református egyház szervezetének alapelve először az, hogy az egyháznak nincsen földi feje, az *egyház Feje az Úr Jézus Krisztus*, aki igéje által és Szentlelkével kormányozza az egyházat. Ez az egyik nagy különbség a református és más, pl. római katolikus egyház felfogása között. Ez azt jelenti, hogy az egyházban nincs abszolút emberi uralom és akarat, csak a Krisztus akarata dönt, az egyház minden határozatát az Isten Igéjéhez kell mérni. Így elvetjük a Krisztus földi helytartójáról, a pápa vagy bármely egyházi hatóság csalhatatlanságáról való hitet. Krisztusnak nincs földi helytartója, maga kormányozza egyházát.

A másik jellemző vonása a mi egyházi alkotmányunknak, hogy benne a *gyülekezeti elv* uralkodik, vagyis a gyülekezetből folyik minden. A gyülekezet maga választja lelkipásztorát, tisztviselőit; a gyülekezetek képviselői alkotják meg az egyházmegyét, az egyházmegyei képviselők alkotják az egyházkerület közgyűlését, amelyik választja a püspököt, főgondnokot, szóval az egyházkerület ügyei intézőit. A református egyházban nem lehet senki, aki állandó megbízatást nem választás útján kapott volna, sem nem lehet eset rá, hogy egy ember, akár a legmagasabb polcon levő is, egymaga dönthessen egy ügyben, mindig vannak mellé rendelve presbiterek, tanácsosok, gyűlések, amellyel együtt kell döntenie. Meg kell jegyeznünk, hogy sokan ezt a kormányzási és alkotmányformát demokratikusnak szokták nevezni, ez azonban nem helyes, mert itt tulajdonképpen nem a nép akaratára, hanem Isten akaratára támaszkodik az egyház, a gyülekezet felelős azért, hogy döntésében, határozataiban Isten akaratát keresse s ne a saját tetszését.

A harmadik jellemző vonás az, hogy bár az egyházban a gyülekezet akarata dönt, mégis az egyház ismer olyanokat, akik annak ügyeit vezetik, mint a lelkész, presbiterek, esperes, püspök stb. Vagyis a református egyház *ismer tisztségeket*. Ezek a tisztségek Isten akaratából vannak az egyházban, tehát azokat nem emberi akarat, hanem Isten Igéje rendelte. Ebben különbözik a mi egyházunk szervezete a szektáktól, amelyek ilyen tisztséget nem ismernek el. A református egyházban egyetlen tisztség van: a presbiteri tiszt; a lelkész is, a püspök is, az egyházkerületi főgondnok is presbiter, csak más feladattal és hatáskörrel van felruházva. Nálunk tehát nincsenek olyan fokozatok a tisztségben, mint a római egyházban, rangok, alsó és felső papság stb.; csak egy tiszt van, a presbiter is pap, mert neki is az Igét kell szolgálnia s a pap is presbiter, mert neki is szolgálnia kell az egyházban. Ezért mondjuk, hogy a mi egyházunk presbiteri egyház.

Az egész világon a református egyházak *kétféle szervezetet* ismernek: a *püspöki* és a *presbiteri szervezetet*. Vannak református egyházak, pl. Amerikában, amelyek a püspöki hatalmat a presbiteri tiszttől külön is elismerik. Ezek már a római egyház hatását mutatják. A legtöbb református egyház azonban presbiteri egyház. A miénk is az, mert bár mi ismer-

rünk püspöki megbízást, ezt nem tartjuk külön tisztnek, hanem azt valljuk, hogy az a presbiteri tisztség egyik munkaköre, amit bizonyít az is, hogy a püspököt az egyházkerületi közgyűlés választja és hogy a püspök a közgyűlésnek felelős. A püspöki egyházak mellett tehát a miénk a presbiteri szervezelő református egyházak közé tartozik. A presbitériumok választása alapján kiküldött tagokból tevődik össze az egyház legfőbb törvényhozó és intézkedő testülete: a *zsinat*. Ezért nevezik egyházalkotmányunkat *zsinat-presbiteri* alkotmánynak. A *zsinat* sem más, mint a presbitérium egy másik formája. ez is a gyülekezetek választása alapján alakul.

Ez az itt ismertetett alkotmány mutatja, hogy a mi egyházunk itt is igyekszik a Szentíráshoz alkalmazkodni, ennek a tekintélyére építi a maga életét. Ezért a református ember a maga egyházának életében igyekszik úgy venni részt szavazatával, beszédével, munkájával úgy dolgozni abban, hogy Krisztus uralma és akarata az egyházban megvalósuljon s az egyház képesebb legyen ezt a maga célját szolgálni.

I. L.

5. Egyházunk hatóságai.

A romániai református egyházat, *egyházközségekbe* szervezett egyháztagok alkotják. Minden egyházköztség önállóan intézi a maga ügyeit a felsőbb egyházi hatóságok felügyelete mellett. Az egyházköztség ügyeit a *lelkész* és a *presbiterium* vezeti. A *presbitereket* az egyházköztség választó tagjai választják, 12 évre. A presbitérium elnöke a lelkész, aki nélkül a presbitérium gyűlést nem tarthat. Minden negyedévben legalább kell presbiteri gyűlést tartani. A presbiterium nagyon fontos szerve az egyháznak, nemcsak azért, mert az egész egyház élete a presbitérium kezében van, hanem azért is, mert a felsőbb egyházi szervek és hatóságok megválasztásánál is nagy szerepe van. Ezért fontos, hogy olyan emberek kerüljenek be a presbitériumba, akik törhetetlen hitüknél, Isten ügye iránti szeretetüknél és áldozatos munkájuknál fogva biztosítékai annak, hogy az egyház a maga feladatát komolyan eltudja végezni. A presbitérium feladata az iskola feletti felügyelet is, meg az egyházban az egyháztagok keresztyén életben való nevelése, az egyházi fegyelmelés és az egyház

munkájára való felügyelet által. A presbitérium alkotja, vagy tagjaiból választja az *egyházközségi bíróságot*. A presbitérium tagjainak a számát minden egyházközségre nézve az egyházmegyei közgyűlés állapítja meg, ez a szám hatnál kevesebb a legkisebb egyházközségben sem lehet, de a legnagyobbban sem lehet száznál több. Ezenkívül van az *egyházközségi közgyűlés*, amely a reá bízott ügyekben intézkedik.

Több egyházközség együtt egy *egyházmegyét* alkot. Az egyházmegye feladata, hogy az egyházközségek munkáit ellenőrizze, támogassa, irányítsa. Legfőbb testülete és hatósága az *egyházmegyei közgyűlés*, ezt az egyházmegye községeiben levő lelkészek, az egyes egyházközségek által választott világi képviselők és a tanítók közül választott képviselők alkotják. Az egyházmegye területén levő egyházközségek presbitériumai, vagy, az erdélyi egyházkerületben az egyházmegyei közgyűlés választják meg a tisztviselőket. Ezek az *esperes*, *főgondnok*, *gondnok*, *egyházmegyei jegyzők*, *számvevő*, aki az anyagi ügyeket vizsgálja felül, *tanügyi előadó*, aki az iskolák munkáját irányítja, *belmissziói előadó*, aki az egyházmegyében folyó belmissziói munkákat vezeti. Az esperes áll az egyházmegye élén, irányítja az egész egyházmegye életét, felügyel arra, hogy az egyes presbitériumok, lelkészek, tisztviselők, kötelességüknek megfeleljenek. Az esperes meglátogatja az egyházközségeket s ott a tisztviselők és presbitérium munkáját ellenőrzi.

Az egyházmegyei közgyűlés tagjai még az u. n. tanácsbírák, akik az *egyházmegyei bíróságot* alkotják. Ez a bíróság ítél tisztviselők fegyelmi ügyeiben s olyan közigazgatási ügyekben, amelyek az egyházmegyében felmerülnek. Ezenkívül van az *egyházmegyei tanács*, amely az egyházmegye ügyeit egyik közgyűléstől a másikig vezeti. Egyházmegyei közgyűlést minden évben egyszer, vagy kétszer, tanácsulést minden negyedévben szoktak tartani. Fontosabb határozatok, amiket a presbitérium hoz, pl. tisztviselők választása, építkezések, kölcsön felvétele, ingatlanok vétele, vagy eladása stb. ügyében az egyházmegyéhez terjesztendők fel s csak ennek a jóváhagyása után lehet végrehajtani.

Az egyházmegyék felett állanak az *egyházkerületek*. A romániai református egyházban két egyházkerület van, az erdélyi és a királyhágómelléki. Az egyházkerület ügyeit inté-

zik az egyházkerületi közgyűlés, az igazgatótanács, egyházkerületi bíróság. Az egyházkerületi tisztviselők: a püspök, egyházkerületi főgondnokok, jegyzők, tanácsbírák és az egyházkerületi belmissziói előadó.

Az *egyházkerületi közgyűlés* rendszeren évenként ül össze. Erdélyben ősszel, Királyhágómelléken tavasszal. Alkotják: a püspök, a főgondnokok, az esperesek, egyházmegyei főgondnokok és főjegyzők, tanácsbírák, akiket az egyházkerületi bíróság tagjaiul választanak, az iskolák választott képviselői és tanító-képviselők. Ezeket mind, vagy az egyházkerületi közgyűlés, vagy az egyes egyházközségek presbitériumai választják. Ez a közgyűlés intézi az egyházkerület, a belé tartozó egyházmegyék és egyházközségek ügyeit. A *püspök* az egyházkerület legfőbb tisztviselője, vezeti ennek ügyeit, elnöke az egyházkerületi bíróságnak, meglátogatja az egyes egyházmegyéket s ellenőrzi ott az egyházi tisztviselők munkáját, felügyel az iskolákra stb. Az egyházkerületi közgyűlésnek jelentést tesz évenként. Az *igazgatótanácsot* a püspök, a főgondnokok és az egyházkerületi közgyűlés által választott igazgatótanácsosok alkotják, ez vezeti, mint az egyházmegyei tanács az egyházmegyét, úgy a kerület ügyeit egyik közgyűléstől a másikig. Az *egyházkerületi főjegyző*, akit szintén a közgyűlés választ, a püspök helyettese. Az *egyházkerületnek* is van *bírósága*, amely szintén fegyelmi és közigazgatási ügyben bíraskodik.

A *zsínatot* a két egyházkerület püspökei, főgondnokai és a presbitériumok által választott zsinati képviselők alkotják. Összesen az erdélyi kerületből 12 lelkészi, 12 világi és 3 tanintézeti, a királyhágómellékiből 6 lelkészi, 6 világi és 2 tanintézeti képviselő tagja van a zsinatnak. A zsinat 10 évenként ül össze, feladata az egyházi törvények megalkotása, az istentiszteleti rendtartás, az Énekeskönyv, a bibliafordítás ügyében intézkedni s elintézni olyan ügyeket, amelyek a két kerületet egyformán és közösen érdeklik.

A református egyház ezen hatóságai mind választás útján kapják a megbízatásukat s mint innen is látható, tulajdonképpen minden jog a gyűlekezetből származik. I. L.

6. Egyházunk statisztikája.

Az erdélyi egyházkerület húsz egyházmegyét foglal magában. Ezek között vannak nagy lélekszámu és sok gyülekezetet magukban foglaló egyházmegyék, ilyen, a legnagyobb egyházmegye a szilágyszolnoki és utána a marosi s vannak olyanok, amelyek csak néhányezer reformátust foglalnak be, mint a gyulafehérvári. Mert míg a szilágysági egyházmegyébe 59 ezer református tartozik, addig a gyulafehérváriba csak 5 ezer. A húsz egyházmegye adatai szerint az egész erdélyi egyházkerület reformátusainak lélekszáma 500 ezer. Ezek 585 anyaegyházközségben, 99 leányegyházközségben, 55 fiókegyházközségben és 921 szórványban laknak. A királyhágómelléki egyházkerület lélekszáma 280.000, így egész Romániában 780.000 református él.

A félmillió református, aki Erdélyben lakik, tehát az összes erdélyi magyar egyházak tagjainak többségét teszi ki. Félmillió református még mindig olyan nagy és tekintélyes szám, hátmég, ha hozzávesszük a királyhágómelléki reformátusok 280 ezernyi számát, amely erkölcsi súlyával, számával, tekintélyével, még a jelen nehéz anyagi helyzetben is, anyagi erejével hatalmas súlyt jelent a nemzet és az állam életében s képes lenne a munka és az intézmények fenntartásának olyan mértékére, amelyet ma nem képes mutatni. Ha meggondoljuk, hogy ennek a nagyszámu reformátusságnak sokkal öntudatosabbnak kellene lennie, ha számbavesszük, hogy ezekből hány lélek jár templomba, hány támogatja az egyházat lelkileg és anyagilag, akkor azt kell mondanunk, hogy még mindig sokkal nagyobb erővel és öntudatossággal dolgozhatnék az egyház, ha ez a háromnegyedmillió ember csakugyan mellette állana és munkájában komolyan támogatná.

Az utóbbi időkben ugyan sok mindent tett az egyház arra, hogy tagjai öntudatosságát felébressze s igyekezzék mindenkit bevonni az egyház munkájába, harcába és feladatai közé, mégis sokkal nagyobb és kiterjedtebb munkára van szükség, hogy megtarthassuk ezek közül mindazokat, akik az egyházhoz tartoznak, felébreszthessük bennük református voltuk s az ebből eredő feladataik tudatát.

Az erdélyi egyházkerületbe 585 anyaegyházközség tar-

tozik, vagyis olyanok, amelyek önálló lelkeszi állást tartanak fenn s esetleg iskolával is rendelkeznek. Az erdélyi kerületben összesen 355 elemi iskolát tartanak fenn az egyházközségek, legtöbbet a szilágyszolnoki egyházmegyében (49), azután a marosi (41), bekecsalji (33), görgényi (28). Ezekbe az iskolákba összesen 71 ezer tanköteles gyermek közül 27 ezer, tehát egyharmad rész járt. Az anyaegyházközségek között vannak hatalmas lélekszámuak, mint a kolozsvári, ahol 26 ezer református él együtt s vannak olyanok, amelyek lélekszáma nagyon kevés, egy néhány százat tesz ki. A református egyház felfogásából következnek az, hogy a gyengébb és erőtelene egyházközségeket a nagyobbaknak és erősebbeknek támogatniok kellene. Sokszor azonban úgy áll a helyzet, hogy éppen a kisebbek életképesebbek, áldozatosabbak és öntudatosabbak, amint az templom és iskolaépítéseknel gyakran észrevehető. Ez a szinte hatszáz egyházközség egymással kapcsolatot és munkaközösséget kellene, hogy fenntartsón, egymást imádságaikban hordozni és egymással törödniök kellene.

A leány- és fiókegyházközségek, amelyek nem tarthatnak fenn önálló lelkeszi állást, hanem egy másik, anyaegyházközséghez vannak csatolva, összesen 154-et tesznek ki. Vannak közöttük olyanok, amelyek iskolát is tartanak fenn, ahol eleven és szorgalmas egyházi munka folyik, reájuk nézve az lenne a feladat, hogy önálló egyházközségekkel tudjanak szervezkedni, hogy így saját lelkeszük utján önállóan fejthessék ki a maguk életét. Ebben öket segíteni, tagjaikban az egyház iránti szeretetet és buzgóságot ébrentartani, az anyaegyházközségek feladata, amelynek „leányai“, arra várnak, hogy mint az anya a leányát, szárnyra kelni és önálló életet élni tanítsa és segítse.

Az egyházkerületben 921 szörvány van, azaz olyan, nem református lakosságu városok, falvak vagy telepek, ahol kisebb számban, néhány lélek, vagy néhány család, reformátusok is laknak. A legtöbb ilyen szörvány a nagyszebeni egyházmegyében van (208), aztán a gyulafehérváriban (155), szilágyszolnokiban (126), csak egy egyházmegye van, amelynek szörványai nincsenek. Mint látjuk, ezek olyan megyék területein vannak, ahol a reformátusság igen csekély számban él, más vallásu és nemzetiségű lakosok között. Sok helyen régen virágzó református gyülekezet volt, de az elmúlt szá-

zadok háborúi, különféle idegen népek betörései kipusztították őket. Ezekre nézve is nagyon fontos és sürgős feladatunk van, elsősorban annak az anyaegyházközségnek, amelyhez csatolva vannak. Ezekben a reformátusokat összeszedni, gondozni, gondoskodni arról, hogy minél többször hallhassák Isten Igéjét, összetartani őket, ellátni református könyvekkel, füzetekkel ezekre minél hamarabb szükség van, mert a nagy idegenségben és szétszórtságban nem képesek megtartani magukat. Ahol több család lakik együtt, az olyan szórványt fiók vagy leányegyházközséggé kell alakítani. Az elszakadt, szétszórtságban levő testvérek gondját hordozni, érettlük imádkozni, minden református ember kötelessége, ezenfelül az egyházi hatóságoké, hogy megszervezésükre és fenntartásukra gondoljanak.

Egyházunk gazdasági helyzetéről a következőket kell tudnunk: Az egyház jövedelmeit, minden egyházközségben, kétféle forrásból származó összegek teszik. Az egyik forrás erre az, amit az egyház tagjai adnak az egyház fenntartására, a másik az, amit az államtól kap az egyház lelkesi fizetések pótlására. Az államtól kapott segílyt, az úgynevezett kongruát, az állam az állami törvények alapján adja, csak lelkesi fizetés pótlására használható, az előírt összegben.

A két egyházkerületben a következő adatokat kapjuk a gazdasági helyzetről: A királyhagómelléki kerületben az egyházközségek bevettek készpénzben 10,465.000 leit, természetben 3.500 q. különféle gabonát. Ez az egyházközségek tagjainak hozzájárulását teszi ki. Építkezésekre fordítottak az egyházközségek 5 millió 500 ezer leit. Segélyezésre fordítottak felnőtt szegényekre 280.000 leit, gyermekek segítésére 501.000 leit. Adományokban befolyt 2 millió 204.000 lei, Az erdélyi kerületben a rendes egyházi adóban befolyt 12 millió 500.000 lei, rendkívüli adóban 2 millió 100.000, adományokban 3 millió lei, szorgalmi jövedelemben 2 millió 600 ezer lei, építkezésekre fordított az egyház 4 millió leit.

Ezek az adatok mutatják, hogy egyházunk mindkét kerülete (anyagilag is nehéz helyzetben van. Szükséges és fontos a református egyháznak, amely az Isten feltétlen uralmát hirdeti a világ javai között, mindig hirdetnie azt, hogy az anyagi javakkal való sáfárkodás hozzátartozik a keresztyén élethez. Az egyháznak, ha tagjai igazán támogatnák azt az

ügyet, amelyet képvisel és amelyért harcol, ami nem az egyház, hanem a Krisztus ügye, sokkal többet volna módjában tennie és sokkal jobban fel tudna készülni hivatása végzésére.

I. L.

7. Az erdélyi magyar református egyház kialakulása.

Egyházunk születése a XVI-ik század első felébe nyúlik vissza és egy hosszú, vallásos fejlődés eredménye. Ez a fejlődés az akkori római kath. egyház megújítására vonatkozó első kísérletektől veszi kezdetét és tart egészen 1564-ig, amikor a tordai országgyűlés kimondja a református egyház ünnepélyes elismerését, biztosítva egyúttal annak szabad vallásgyakorlását is.

A római katolikus egyház megújítására irányuló mozgalom, mely a XIV. századtól kezdve olyan komolyan foglalkoztatja a lelkiismeretesebb egyházi vezetőket, csak a XVI. században kezdte elérni célját. Ekkor történt, hogy a Luther fellépésére külön szervezkedtek azok, akik a vallási élet legfőbb forrásául csak a Bibliát fogadták el és annak alapján akarták az egyházat megújítani. Ezért sok mindent nem helyeseltek a római kath. egyház tanításában, mert azoknak eredetét nem találták meg a Bibliában. Luther az általa szervezett gyülekezetekben mindenütt a Biblia alapján írt kátékkal és hitvallásokkal igyekezett a vallásos életet megújítani. Azonban egy néhány kérdést nem fejtett ki tisztán s így az egyház megújítására kezdeményezett munkája sem volt véglegesen befejezve. Az, aki folytatta és befejezte az egyház megújítására megindított munkát, a nagy genfi reformátor, *Kálvin János* volt. E két nagy reformátor munkássága következtében jött létre két fő egyháza a reformációnak: a lutheránus és kálvinista. Az előbbi ágostai evangélikus, utóbbit evangélikus református egyháznak is nevezik. A Luther fellépését követő két évtizedben inkább a lutheránus, később a kálvinista egyház terjedt el a különböző európai országokban, így a minket közelebbről érdeklő Magyar- és Erdélyországban is.

Az erdélyi népek közül először a szászok szereztek tudomást a Németországban bekövetkezett vallási mozgalomról, a Luther fellépéséről. Ennek oka az, hogy az ipar- és

kereskedelemmel foglalkozó szászok üzleti ügyeik miatt gyakran érintkeztek a német városokkal s így hamarabb hallottak a vallásjavításról, mint az inkább mezőgazdasággal foglalkozó magyarok. Tehát érthető, ha a reformáció eszméi legelőször közöttük hódítottak. Ezt a tényt még inkább érthetővé teszi az a körülmény, hogy a szászok alkották ebben az időben a nevezetesebb városok lakosságát, amely műveltségénél fogva legérettebb volt új eszmék befogadására. Brassó, Szeben, Medgyes, Beszterce stb. egymásután csatlakoznak a reformáció lutheri irányához, mely előttük már német származása miatt is rokonszenves kellett legyen.

Az erdélyi magyarság között a reformáció először szintén ott kezdett hódítani, ahol a középosztály a városi élet kereteiben volt tömörülve. Ez pedig a máma is legtekintélyesebb három nagy magyar városban történt: Kolozsváron, Marosvásárhelyen és Tordán. Ennek megfelelően a legelső történeti adatok tényleg ezeket a városokat említik úgy, mint amelyek az egyház megújítására vonatkozó mozgalomnak középpontjai voltak az erdélyi magyarságnál. Természetesen, ez a mozgalom egyelőre csak a legfontosabb visszaélések megszüntetésére irányult. Később aztán legtöbb helyen magyar nyelvű lutheránus egyházak megszervezésére vezetett, szemben a német nyelvű lutheránus egyházzal, amely egyetemes alakulást nyert az 1545-i medgyesi zsinaton. A magyar nyelvű lutheránus egyházak nagyjában ugyanekkor kezdenek megalkulni, anélkül azonban, hogy egyelőre egyetemes jellegű szervezkedésre gondolnának. Vezérszerepet játszik a mozgalom előmenetelében Kolozsvár, melynek tehetséges papjai és iskolamesterei élő szóval és írással terjesztik a lutheri eszméket. E tekintetben *Heltai Gáspár*, *Gyulai István* és *Vizaknai Gergely* azok, akik a magyar lutheránus egyházak megszervezését megindítják. Pár év alatt a mozgalom annyira elterjed, hogy az országgyűlés is megadja a törvényes elismerést.

E magyar lutheránus egyház továbbfejlődéséből nőtt ki az erdélyi magyar református, vagy kálvinista egyház. Itt is, mint általában Európa nyugati országaiban, a vallásos fejlődés azonos utakon haladt. A lutheránus egyházak nagyrésze kálvinista lett a XVI. század második felében, mert a kálvinizmus az úrvacsoráról és más fontos kérdésekről sokkal

tisztább és halározottabb módon tanított, mint Luther és követői. Ez utóbbiak ugyanis a római katolikusokkal való esetleges kibékülés érdekében, a reformáció néhány igazságát kevésbé hangsúlyozták, mint a kálvinisták. Egy közismert meghatározás szerint a régi római kath. egyház szertartásai-ból Luther mindent megtartott, ami a Bibliával nem volt ellentétben — míg Kálvin csak azt tartotta meg, amit a Biblia kifejezetten előír.

E határozott és teljesebb reformátori felfogásnak csakhamar akadtak magyar hirdetői is. Elsősorban Magyarország török hódoltság alatti részeiben találunk kálvini irányban működő reformátorokat, de csakhamar megjelennek Erdélyben is. Közülük legnevezetesebb *Kálmáncsehi Sánta Márton* és a *Debrecenben* működő *Méliusz Juhász Péter*, akik az erdélyi magyar református egyház megalakulását és megszilárdulását leginkább elősegítették.

A református hitfelfogás határozott fellépése Erdélyben az 1556 ik esztendőben kezdődik. Ekkor történik ugyanis Izabella királyné és fia, János Zsigmond visszajövele Erdélybe, hol ezáltal a katolikus egyházat pártoló Ferdinánd elveszíti minden befolyását. Ellenben az ifjú fejedelem tanácsosa, Petrovics Péter, minden erejével támogatja a reformáció ügyét. Az ő segítségére támaszkodva kezdi hirdetni a kálvinista tanokat Kálmáncsehi Sánta Márton, aki Kolozsvár piacán prédikál napról-napra szaporodó hallgatóság előtt. Hirdette a lelkipásztori szegénységet, a kálvini úrvacsorát s általában a hallgatók műveltségéhez mérten magyarázta a kálvini reformáció elveit. Beszédeinek népszerűségét az is növelte, hogy a református vallást mint magyar vallást hirdette s így természetesen még nagyobb hatása volt. A magyar lutheránus papok éppen úgy haragudtak reá, mint a szászok, akik Melancthon és más német lutheránus tudósok véleményével igyekeztek küzdeni ellene. A szász lutheránus egyház legtöbbször meg is óvta, néhol erőszakkal is hiveit attól, hogy a kálvinista egyházhoz csatlakozzanak. De más volt a helyzet a magyar lutheránus egyházzal. Ennek papjai, Heltai és az időközben megválasztott Dávid Ferenc, hiába kárhoztatták Kálmáncsehit és tanítását — annak hivei mégis napról-napra szaporodtak. Pedig a következő évben országgyűlési végzésekben is próbáltak akadályt állítani a refor-

mátus vallás terjedése elé. De az feltartóztathatatlanul haladt tovább a maga hódító, diadalmas útján. Először a kolozsvári lelkészek, *Dávid Ferenc*, *Heltai* csatlakoznak az új egyházhoz, majd sorra követik őket a vidéki magyar esperesek és egyházaik. A lutheránus egyházban még jobban gyérülnek a magyar hívek, úgy, hogy az pár év alatt szinte egészen a szászokra szűkül össze. A szervezkedő református egyházat pedig Meliusz kezdi irányítani és védeni a most már csak a szászok részéről jövő támadás ellen. 1559-ben Marosvásárhelyen megtörténik az első szervezett állásfoglalás a kálvini úrvacsora-tanítás mellett. A következő években még tovább folyik a szászokkal való vitatkozás, de már a megegyezés minden reménye nélkül. 1564-ben még egy utolsó vitát rendeznek Nagyenyeden s mikor ez sem sikerül, a magyar református egyház önállóan szervezkedik. Első püspöke *Dávid Ferenc*.

Még ugyanebben az évben megtörténik a református egyház hivatalos elismerése a tordai országgyűlésen. Az erre vonatkozó határozat a következő: „Végeztetett az, hogy ezentúl mind a két félnek legyen szabad akár a kolozsvári, akár a szebeni egyházak vallási meggyőződését követni, még pedig úgy, hogy ha valamelyik falu vagy város lekipásztora a kolozsvári egyház vallását és tanítását akarná hirdetni és a népet arra erővel kényszeríteni, ne tehesse, hanem amely vallást az a város, község vagy falu követni akar, olyan hitű prédikátort tarthasson, az ellenkezőt pedig elmozdíthassa.”

E határozatban a kolozsvári egyház a magyar református egyházat, a szebeni egyház pedig a szász lutheránus egyházat jelenti. Mutatja a határozat egyuttal azt is, mekkora szerepe volt Kolozsvárnak a ref. egyház kialakulási folyamatában. Ez a folyamat, mint láttuk, 1556-ban kezdődött és nyolc év alatt a magyar református egyház kialakulására vezetett. Ha ezt a fejlődést összevetjük a külföldi hasonló esetekkel, meg kell állapítanunk, hogy a maga nemében szinte páratlanul gyors lefolyású volt. Magyarázata csak egy lehet: az erdélyi magyar lélek szenvedélyes érdeklődése az igazság iránt, melyet ha megpillantott, kész volt utána menni, mert így kívánta lelkiismerete. Ugyanezt a mohóságot látjuk nem sokkal később az unitárius egyház megalakulásánál is.

Az erdélyi magyar református egyház kialakulása tehát

1556—1564 között ment végbe. Ettől kezdve állandóan mint szervezett egyház működött, bekapcsolódva az egyetemes protestáns egyházak testvériségébe, mely tény által a következő században nagy nemzetközi szövetségek tagjául vettetett fel. Azóta is mind e mai napig büszkén vallotta magát az egyetemes kálvinizmus legkeletibb tagjának s hivatásának mindenkor igyekezett megfelelni. Isten segítségével hivatását ezután is meg fogja valósítani.

B. S.

II.

EGYHÁZUNK ISKOLÁI.

Az erdélyi református egyház iskolái.

A Biblia szerint reformált egyháznak már kezdettől fogva két hatalmas támasztéka volt továbbterjedésében és fennmaradásában: a szószék és az iskola. A szószékről hangzott Isten Igéje, hogy megtérésre és megjavulásra hívja az embereket, kiket egyszersmind Jézus Krisztus örök vigasztalásával igyekezett megerősíteni külső életükben. Az iskola pedig az értelem, a műveltség kifejlesztésére szolgált, mert a reformátorok és utódaik szerint csak így lehetett Istennek az ember iránti nagy kegyelmét megérteni. A református egyház talán a leginkább érezte és alkalmazta is ennek igazságát s ezért mindenütt, ahol elterjedt, az iskolák százait alapította, hogy így a nép és általában a hivek műveltségét előbbre vigye. Ebben a törekvésben a reformátusok csak a nagy Kálvin-Jánost követték, aki Genfben annakidején éppen az iskolák által tette naggyá s aki mindig hangoztatta „az egyház veteményes kertjei”-nek, az iskoláknak fontosságát.

Ezt az igazságot látták meg és követték a mi őseink is, mikor a református egyház kialakulása után, itt Erdélyben hozzáfogtak az iskolák megszervezéséhez. Majdnem minden gyülekezetben iskolát állítottak fel, hogy azokban Isten Igéjét, a Bibliát, egyházi énekeket és más hasznos tudnivalókat tanítsanak a gyermekeknek. Ezek az iskolák eleinte nagyon egyszerűek voltak; rendesen a pap tanította benne a Kátét és a többi ismereteket is. Az akkori körülmények között ezek az iskolák a mai elemi iskoláknak felelnek meg; minden nagyobb gyülekezetnek volt ilyen iskolája. A városokban azonban csakhamar kibővülnek az iskolákban tanított ismeretek; idővel ezek az iskolák u. n. algimnáziumok lesznek, később pedig rendes gimnáziumok, melyek a mai középiskolák hivatását töltik be. A további fejlődés folytán e gimnáz-

ziumok néhol akadémiai jelleget nyernek, tehát a mai főiskolák szerepére vállalkoznak. Ez az iskolai fejlődés erdélyi református egyházunk történetében már a XVII. században bevégeződik és e század 30-as évei után már vannak egyházunkban alsó-, közép- és felsőfoku iskolák. Ezeket az egyház adományokból, alapítványokból tartja fenn; leginkább a főurak és fejedelmek jóakaratu pártfogása révén. Ebből a szempontból kétségtelenül a XVII. század képezi az alapvetést, hiszen középiskoláink és főiskolai jellegű gimnáziumaink legnagyobb része ebben az időben, „Erdély aranykorában” jött létre.

Azóta háromszáz esztendő telt el. Ez idő alatt sokszor kellett egyházunknak küzdeni a különböző nehézségek, veszedelmek ellen, melyek bizony nem egyszer végső pusztulással fenyegették nemcsak iskoláinkat, hanem magát az egyházat is. Jött a tatár, jött a labanc, majd a legtovább tartó német elnyomás, amely gyakran próbálkozott a ref. magyar műveltséget adó iskolák megsemmisítésével. Sokszor úgy látszott, hogy egyházunk iskolái végleg el fognak pusztulni. Hiszen megtörtént, hogy némelyikből ágyúval kergették ki a diákokat és tanárokat; máskor meg azzal próbálták hivatása betöltését megakadályozni, hogy a német nyelvet erőszakolták, mint előadási nyelvet. Az 1848—49-es magyar szabadságharc után valóságos hadjárat indult meg egyházunk és iskoláink ellen. Amannak önkormányzatát, ezeknek pedig nyilvánossági jogát, megélhetési lehetőségeit akarták elvenni. Egyházunk azonban igazságában bízva bátran felvette a küzdelmet iskolái megtartásáért. És e küzdelem nem volt hiábavaló. Isten segítségével sikerült drága „veteményes kertjeit” megmenteni. A külföldi protestáns testvérek hathatós támogatása különösen hozzájárult ehhez a győzelemhez.

Az 1918-ban bekövetkezett változás óta ismét megnehezedtek az idők egyházunk iskolái felett. Az államhatalom napról-napra ridegebb álláspontra helyezkedik velük és az őket fenntartó egyházzal szemben. A régi idők megpróbáltatásai újra visszatérnek s ezuttal fokozott erővel támadják a ref. iskolák alapjait. Ezért kell most különös szeretettel forduljunk feléjük. Meg kell ismerjük szerepüket a múltban és helyzetüket a jelenben; számba kell vegyük őket, nehogy árván maradva a közelgő viharnek áldozatul essenek. Lássuk

meg, hogy mi az, ami még megmaradt nekünk; melyek azok az intézetek, ahol még egyházunk hitében növekednek a tanulók. Meg fogjuk tanulni történetükből, hogy azok nagyon sok nyomorúságot és megpróbáltatást kiállottak az idők folyamán — de elsősorban azért, mert voltak áldozatos lelkűk, akik mindent kockára tettek, csakhogy iskoláink megmaradjanak.

Lássuk ezek után, melyek az erdélyi ref. egyház elemi, közép és felső iskolái, hol eddig még ref. vallásos nevelés van.

B. S.

1. Elemi iskolák.

Egyházunk mindig különös gondot viselt arra, hogy hivei a hitelveket jól megértsék és azoknak igazi jelentőségével tisztában legyenek. Ez az óhajlás vezetett a falusi iskolák fenntartására, melyek eleinte túlnyomó részben u. n. katechizáló, azaz káté-tanító iskolák voltak. Később azonban, amint a tudomány és műveltség fejlődött, ez iskolák anyaga is kibővült, majd pedig eljutott arra a fokra, hogy a mai elemi iskolát helyettesítette. Amikor az állam kezdte magának követelni az iskola állítás jogát, Magyarországon akkor is megmaradt az egyházak tanítási joga és szabadsága, sőt a magyar állam minden felekezeti iskolát anyagilag segélyezett, ha az illető iskola ezért a segélyért folyamodott. Ezért a kiegyezés után, 1867 óta a Magyarországon lévő egyházak legnagyobb részében megtartották, sőt szaporították iskoláik számát; kivéve az unitárius és református egyházakat, melyek sok esetben szerződéssel átadták iskoláikat az államnak vagy községnek, miután biztosították azt, hogy olyanokat nevezzenek ki tanítóknak, akik a hivaik vallásos nevelését is előmozdíthatják.

Ilyen volt a felekezeti oktatás helyzete, mikor 1918-ban megtörtént az impérium változás. Miután a trianoni békeszerződéssel Erdély végképen román uralom alá került, református egyházunk arra az álláspontra helyezkedett, hogy azok a szerződések, melyekkel a ref. felekezeti iskolák állami vagy községi kezelés alá bocsáttattak 1867—1910 között, — most a megváltozott viszonyok között nem lehetnek tovább is érvényesek. Ezért újból felekezeti iskolákat akart felállítani a

régi állami iskoláknak azon épületeiben, melyek tulajdonjoga szerződésileg fenntartatott egyházunk számára. De a román kormány egyházunk eme jogát nem ismerte el s így körülbelül 170 iskolát erőszakkal román állami iskolának nyilvánított.

Az erdélyi ref. egyház Igazgatótanácsa erre elhatározta, hogy a régi, az államnak szerződésileg átadott és most vissza nem kapott iskolák helyett új felekezeti iskolákat fog felállítani. Egyházunknak ezt a jogát, az erdélyi román nemzeti tanács kultuszvezetője, dr. Braniște Valer el is ismerte, sőt erre kifejezetten fel is hívta egyházunk vezetését. A következő kormányok azonban mindenféle eszközzel igyekeztek megakadályozni ref. felekezeti iskoláink felállítását és működését. Különösen a liberális párt kultuszminisztere, dr. C. Anghelescu igyekezett erre; első minisztersége alatt 1922—26-ig nagyon sok ref. felekezeti iskolát bezárattott; a megmaradt iskoláknak pedig annyi nehézséget okozott, hogy azok legtöbb esetben kénytelenek voltak kapuikat bezárni. A felekezeti iskolák visszaszorítása azután többé-kevésbé állandó törekvését képezte a mindenkori minisztereknek, habár e tekintetben Gusti és Iorga némileg kivételt képeztek megértő és humánus eljárásukkal.

Az iskoláink ellen intézett támadások legveszedelmesebbike mindenkor a nyilvánossági jog megvonása volt. Különböző ürügyek alatt ez nagyon sokszor előfordult; jelenleg is ez a legnagyobb veszedelme a még meglévő ref. iskoláinknak.

Az erdélyi református egyház által fenntartott ref. elemi iskolák helyzete 1933-ban a következő volt:

Iskolák száma: 355. Ebből végleges nyilvánossági joggal bír 139 iskola. A nyilvánossági jogot kérték az összes iskolákra, melyektől különböző ürügyek alatt időnként azt megvonták. 128 iskola nyilvánossági joga ügyében még végleges döntés nem történt; 88 iskola teljesen nyilvánossági jog nélkül van. A legutóbbi időkben bezárt 37 iskola megnyitását csak némely helyen sikerült ideiglenesen engedélyeztetni. Az iskolákon kívül egyházkerületünknek van összesen 5 óvodája.

A ref. iskolák eloszlása tekintetében legjobb helyzetben van a szilágyszolnoki egyházmegye, hol 49 iskola van; azután

következik a marosi egyházmegye (41), majd a bekecsaljai (33) iskolával. A kézdi egyházmegyében mindössze 1 iskola van. Politikai megyék szerint Marostordában van a legtöbb iskola: 102. Udvarhelymegyében 21, Háromszéken 17 iskola van. Ezek az iskolák összesen 533 tanerőt foglalkoztatnak, akik az elmúlt 1932—33. tanévben 27.060 gyermeket tanítottak, míg a tanköteleseink száma 71.982 volt.

Az utóbbi években az állam egy banival sem járult hozzá iskoláink fenntartásához, sőt az egyezségi okmányok bélyegköltséggel való megrovása által a nyomorgó iskoláktól és tanítóktól verejtékes összegeket szedett be. Így el lehet képzelni, micsoda irtózatos nyomorúságban vannak ezek a szegény, nyomorgó felekezeti tanerők, akik pedig műveltségi szempontból talán a legértékesebb szolgálatot tették és teszik mai napig az erdélyi felekezeteknek és az erdélyi magyarságnak. Egyházunknak, de az egész erdélyi magyar társadalomnak legsürgősebb kötelessége kellene legyen az ő helyzetük megjavítása és rendezése.

Elemi iskoláink az 1932—33. iskolai évben összesen 28,769.053 Lei kiadást emésztettek fel. Ennek legnagyobb részét az egyházközségek, hívek és tanerők fedezték részint terményekben, részint pedig a tanerők áldozati adójában. A fennmaradó részt az egyházmegyék és az egyházkerület fedezte.

Ime, röviden összefoglalva, a mai erdélyi ref. elemi iskolák helyzete. Mint látjuk, a tények egyáltalán nem biztatók. Az elfoglultság hadat üzent országunkban a felekezeti iskoláknak s azok megmaradását mindenképpen lehetetlenné akarják tenni. Negyvenezernél több református gyermek nem járhat felekezeti iskolába. Meglévő iskoláink fuldokolnak a rájuk nehezedő rettentő nyomás alatt; kétharmad részüknek még mindig nincs nyilvánossági joga. Ha ezt nem nyerik meg s a többiek a jelenlegi szörnyű nyomás alatt maradnak, akkor előre lehet látni a következményeket.

De csüggednünk egy pillanatig sem szabad. Biznunk kell abban, hogy a méltányosság végre is felülkerekedik a gyűlölködő sovinizmuson. De mindenképpen össze kell szednünk erőnket s áldozatokat kell hoznunk iskoláinkért, mert egyházunk és népünk jövődjének ők a zálogai.

A királyhágómelléki egyházkerületben 115 elemi iskola

végzi a népoktatás munkáját. Az iskolákban összesen 246 tanító, illetve tanítónő nyert elhelyezést. Legtöbb iskolája az 50 anyaegyházból álló nagybányai egyházmegyének van (37).

B. S.

2. Középiskolák.

Az erdélyi református egyház jelenleg 12 középiskolát tart fenn, melyek közül 6 főgimnázium, 6 pedig gimnázium, kollégium, tanító és tanítónőképző, illetve kereskedelmi iskola. E középfokú iskolák a következők: 1. kolozsvári fiúfőgimnázium; 2. marosvásárhelyi fiúfőgimnázium; 3. nagyenyedi „Bethlen” fiúfőgimnáziuma; 4. sepsiszentgyörgyi „Székely Mikó” fiúfőgimnáziuma; 5. zilahi „Wesselényi” fiúfőgimnáziuma; 6. kolozsvári leányfőgimnázium; 7. brassói leánygimnázium; 8. marosvásárhelyi leánygimnázium; 9. sepsiszentgyörgyi leánygimnázium; 10. nagyenyedi tanítóképző intézet; 11. székelyudvarhelyi tanítónőképző intézet; 12. brassói kereskedelmi fiúiskola.

A jelenleg működő fiúfőgimnáziumok mindenike százados multra tekinthet vissza. Erdély művelődéstörténetében óriási szerepet játszottak, hiszen közülük négy már a XVII. századtól kezdve a nemzedékek hosszú sorát nevelte fel, egyformán terjesztve a műveltséget felekezeti és nemzetiségre való tekintet nélkül. Mert kapui minden tanulnivágyó ifjú előtt nyitva állottak s az iskolai életben egyformán haladt minden tanuló, ha a munkáját lelkiismeretesen elvégezte. Ilyenformán középiskoláink egész Erdély műveltségét előmozdították, hiszen ott nemcsak a magyarok, hanem a szászok és románok is műveltséget nyertek. A jelenlegi román politikusok közül sokan végezték iskolai tanulmányaikat a ref. kollegiumokban, melyek iránt ma is nagy elismeréssel vannak, mint pl. Maniu Gyula, a zilahi kollégium iránt, ahol annakidején érettségig tett.

De ez általános erdélyi szemponton kívül, a különleges erdélyi magyar ref. szempont is nagy elismerésre kötelez az öt fiúfőgimnázium iránt. Ezek az iskolák voltak évszázadokon keresztül az erdélyi magyarság szellemi műhelyei, honnan a legnagyobb erdélyi tudósok, politikusok kerültek ki. Bethlen Gábor, Bethlen Miklós, Pápai Páriz Ferenc, Misztótfalusi Kis Miklós, Fogarasi Pap József, br. Wesselényi Miklós, Kőrösi

Csoma Sándor és a többiek, mind ezektől az iskoláktól kapták az első, legfontosabb ismereteket, tudományszeretetüket; itt ébredtek rá küldetésükre és felelősségükre, mellyel az egyházuk és népük sorsáért Isten és emberek előtt felelősek. A XVIII. és XIX. század legnagyobb erdélyi magyar tudósai majdnem mind szoros kapcsolatban voltak ezekkel az iskolákkal, melyeket épen ezen a réven messze külföldön is ismertek.

Méltányos tehát, ha most, egyházunk és népünk eme válságos korszakában egy visszapillantást vetünk történetükre. A teljesség azt kívánná, hogy itt ismertessük azt a két főgimnáziumot is, mely egyházunknak az iskoláiért vívott harcában áldozatul esett, t. i. a székelyudvarhelyi és szászvárosi ref. kollégiumok. Miután azonban ez iskolák helyében Udvarhelyen tanítónőképzőt, Szászvároson pedig árvaházat létesített egyházunk, ezeknek jelenlegi helyzetét fogjuk ismertetni.

Az öt főgimnázium közül legrégibb a kolozsvári, azután a nagyenyedi, majd a vásárhelyi és zilahi, legfiatalabb a sepsiszentgyörgyi Mikó kollégium. Lássuk ezek után mindeniket, kialakulása sorrendjében és ama történelmi helyzetben, amelynek változásai között hivatását mindenik teljesíthette.

1. A kolozsvári ref. kollégium.

A lutheránizmus elterjedésével egyidejűleg alapították a kolozsvári lutheránusok azt az iskolát, mely őse volt a mai kollégiumnak. Első említése 1545-ből való, mikor is Vizaknai Gergely volt az iskola igazgatója. Természetesen ez az iskola akkor még csak egészen katechizáló iskola lehetett és semmiképen sem gimnázium. Eleinte, körülbelül 1558-ig lutheránus volt; ettől kezdve pedig 1568-ig református, hogy végre 1568 után unitárius iskola legyen belőle. A sűrű felekezeti jellegváltozás oka az volt, hogy az iskolafenntartó kolozsvári magyarok 1545. körül lutheránusok, 1558. után reformátusok, 1568-tól kezdve pedig unitáriusok lettek. Vallást változtatván, természetesen az általuk fenntartott iskola is egymásután vette fel a lutheránus, református, majd az unitárius jellegét. 1568. után az iskola története homályba vész, nem lehet biztos adatokat találni további sorsára vonatkozóan.

A ref. iskola újraalapítása 1610. körül történhetett Báthory Gábor erdélyi fejedelem uralkodása alatt. Ez a második

iskola, mely az elsőnek nem egyenes utóda, az Óvárban volt. Minden valószínűség szerint szűk lehetett a folyton szaporodó tanulóifjúságnak, mert vezetői állandóan új épület felépítését tervezik. Az új erdélyi fejedelem, Bethlen Gábor 1622-ben a kolozsvári ref. egyháznak adományozta azt a telket, melyen ma a kollégium áll a Farkas-utca végén. Akkor ez a terület puszta volt, mert mióta a régi jezsuita kollégiumot a kolozsvári nép 1603-ban lerombolta volt, azóta nem történt ott újabb építkezés. Most tehát a reformátusok egy egészen új épületet építettek fel, hogy abba költöztessék át az óvári ref. iskolát. Az építkezés azonban nagyon lassan haladt; csak az 1655-i esztendőben történhetett meg az átköltözés. Ettől kezdve aztán a mai napig ezen a helyen maradt a kollégium.

1656-ban már Kolozsváron találjuk a XVII. század legnagyobb magyar iskolaszervezőjét és nevelőjét, Apáczai Cseri Jánost, aki a kolozsvári iskolát valódi gimnáziummá tette. Az ő működése óta rohamosan fejlődik az iskola, tanítványai még magasabb fokra emelik hírnevét, úgy, hogy csakhamar szűknek bizonyult az eddigi épület a tanulók befogadására. Ezért a XVIII. század elején új épületet emeltek, mely szinte száz évig szolgált iskolahelyiségül. 1798-ban egy írtózatot tűzvész az összes iskolai épületeket és tanári lakásokat elpusztította s azokat egészen újra kellett építeni. A kollégium diákjai megindultak gyűjteni, hogy az építés költségeit fedezni tudják; kérés levelekkel bejárták a két hazát, Erdélyt és Magyarországot. E gyűjtésből épült fel 1815-re a ma is meglévő internátusi épület, mely jókarban tartva, még sokáig teljesítheti szent hivatását. Az új épület, melyben a tantermek vannak, a jelen század első éveiben emeltetett.

Mialatt a kollégium eme külső története lezajlott, az alatt műveltségi szempontból óriási szerepet játszott Erdély művelődési történetében. A XVIII. századtól kezdve egészen 1872-ig főiskolai jellege volt. Itt állították fel a legelső jogi tanszéket, melyet a XVIII. sz. közepén a híres erdélyi jogtudós, Huszti András töltött be legelőször. Később ezáltal valóságos jogakadémiai szerepet nyert a kollégium s ezt egészen a kolozsvári egyetem felállításának idejéig, 1872-ig meg is tartotta, ezenkívül megvolt a teológiai tanszéke, mely sok ifjú papot nevelt egyházunknak. A XIX. század folyamán a híres tanárok révén még nagyobb tekintélyre tett

szert, melyet másfelől az a tény is növelt, hogy Erdély fővárosában feküdt. *Méhes Sámuel, Gyulai Pál, Szilágyi Sándor* csak a legkiválóbbak voltak a XIX. század híres tanárai között. A múlt század végén itt végezte középiskolai tanulmányait az új magyar irodalom egyik legnagyobb tehetsége: *Szabó Dezső*.

Jelenleg a kollégium, mint nyilvánossági joggal bíró fiúfőgimnázium működik. 20 tanára, 380 tanulója volt az 1932—33. isk. évben. Évi szükséglete 2 millió lej körül van, melyet nagy részben az iskolai díjakból, részben pedig az egyházkerületi segélyből fedez, miután az állam semmiféle segélyt nem ad fentartására.

2. A nagyenyedi „Bethlen” kollégium.

Minden valószínűség szerint működött, mint particula — azaz algimnázium, de nem Enyeden, hanem az akkori Erdély hivatalos fővárosában, Gyulafehérváron. Itt, ebben az iskolában tanult egy időben Bethlen Gábor is, aki azt 1622-ben már főgimnáziumi rangra emelte. De a fejedelemnek további tervei voltak ez iskolával. Főiskolát akart belőle teremteni, olyat, amely egyenlő legyen a külföldi Akadémiákkal. Evégből híres külföldi tudósokat hívott meg tanároknak ide, Gyulafehérvárra. Opitz Márton egyike a meghívott külföldi tudósoknak, már Bethlen idejében lejött a gyulafehérvári iskolába. A többiek azonban később jöttek: csak Bethlen utódai alatt kezdik meg munkájukat. 1628-ban, halála előtt egy évvel, Bethlen nagy adományokkal ajándékozta meg a kollégiumot. 20 000 forintot és Enyed körül falvakat hagyott az iskola fejlesztésére. Korai halála megakadályozta abban, hogy láthassa az iskola fejlődését, mely nagy lendületet vett a három németországi tudós: Alstedius János, Bisterfeld Henrik és Piscator Lajos megérkezése, majd pedig Apáczai Cseri János működése után. Ez utóbbi ugyanis itt kezdte működését II. Rákóczy György idejében s miután egy pár tárgyat magyarul kezdett tanítani, az ifjúság öszönlött előadásaira. Tanártársai emiatt irigykedni kezdtek Apáczaira, különösen Basire Izsák, az angol király volt udvari papja, aki akkor vezetője volt a gyulafehérvári akadémiának. Apáczai növekvő népszerűsége s a diákok iránta megnyilvánult rajongó szeretete végre is arra birták Basire-t, hogy vádat emeljen ellene a fejedelem-

nél. Vallásos felfogását vádolta meg a lelkes magyar tanárnak, aki a vádaskodás következtében kegyvesztett lett s kénytelen volt Gyulafehérvárról Kolozsvárra költözni. Sok tanítványa követte ide, úgy, hogy az elhagyott akadémia megsínylette Apáczai elűldözését.

Nem sokkal később azonban még nagyobb, szinte végzetes szerencsétlenség zúdult az iskolára. 1658-ban betörtek a tatárok és végigpusztították Erdélyt és annak fővárosát, Gyulafehérvárt. Feldúlták a várossal együtt az akadémiát is, melynek tanárai és tanulói Kolozsvárra menekültek.

A belső zavarok Apafi Mihály fejedelem trónralépésével, 1662-ben megszűntek s így sor került az elmenekült iskola újjraalapítására. A fejedelem, meghallgatva Bethlen János tanácsát, az iskolát még ez évben áthelyezte Nagyenyedre, mint amely városka az iskolának adományozott birtokok közepén feküdt. Így került a gyulafehérvári akadémia Nagyenyedre, ahol aztán csakhamar meggyökeresedett. Lassankint az eleinte húzódozó polgárok is megszerették s mihamar sajátjuknak kezdték tekinteni. A XVII. század második felében a nagy hírű tudós, Pápai Páriz Ferenc kezdte meg áldásos tanári működését, mellyel nemsokára hivatva volt arra, hogy az iskola második megalapítója legyen. Ugyanis az Erdélybe átcsapó kuruc—labanc világ borzasztó csapást zúdított Enyedre. 1704-ben a labancok báró Tige vezérlete alatt megrohanták s az egész várost az iskolával együtt elpusztították. A református egyház annyira el volt szegényedve, hogy a maga erejéből nem tudta helyreállítani az iskolát s így ennek sorsa a legnagyobb kétségben volt. Ekkor támadt Pápai Páriznak az a nagyszerű eszméje, hogy külföldi ismeretsége révén segítséget kérjen a külföldi protestánsoktól, elsősorban Angliától. Az angol protestáns papok egy vasárnap általános gyűjtést rendeztek az enyedi iskola javára s ennek eredménye, mintegy 11.000 angol font, bőven elég volt az újraépítéshez. Így épült fel az enyedi iskola az „angol pénz”-ből, most már második pusztulásából támadva fel, mióta a nagy fejedelem megalapította.

De meg volt írva, hogy az iskola harmadszor is elpusztuljon. Ez a harmadik megpróbáltatás 1849. január 8-án következett be, mikor a környék románsága Axente és Prodan néptribunok vezérlete alatt megrohanta Enyedet és azt

egészen feldúlta. Az iskola épületei mind elpusztultak ; odaveszett a híres könyvtár is, rengeteg anyagával és ritkaságaival együtt ; a nagy természetrajzi és más tudományos gyűjtemények szintén tönkrementek, úgy, hogy összesen mintegy 200.000 forint kár érte az iskolát. A szabadságharc leverését követő esztendőekben azonban harmadszor is feltámadt halottaiból a Bethlen Gábor intézete. 1851-ben kezdték a tanárok ujjaszervezni, habár ezt nagyon ellenezte Erdély akkori katonai kormányzója, Wohlgemuth. Lassankint felépült az iskola s egy pár évlized alatt akkora lendületet vett már hogy az 1867—68 ik isk. évre összesen 1136 tanuló iratkozott be a már négy típust képviselő intézetbe (theologia, tanítóképző, főgimnázium és elemi iskola.)

Az utolsó 50 év alatt még nagyobb fejlődést mutat az iskola. Anyagiakban jól meglévén alapozva, egyetlen intézete volt az erdélyi református egyháznak, amelyik nem kért állami támogatást költségeinek fedezésére. Növendékeinek száma átlag 715 volt évente. Tanári karának felkészültsége, a tudományos gyűjtemények, rendezett anyagi helyzet mind egyformán előmozdították az intézet hírének növekedését. Szellemi szempontból való jelentőségét alig lehet felmérni. Ha csak arra gondolunk, hogy itt végeztek tanulmányaikat egy Misztótfalusi Kis Miklós, korának világhírű nyomdásza, Bod Péter, az erdélyi prot. irodalom legértékesebb XVIII. századi művelője, Fogarasi Pap József, a külföldi egyetemek kittedett magyar tudósa, Körösi Csoma Sándor, a keleti tudományok világhírű mestere és még annyi más értéke a magyar szellemi életnek — látjuk, hogy mit adott az enyedi kollégium nemcsak a magyar, hanem az egyetemes tudományos világnak is. Történeti szerepét főleg ezek a szellemi értékek mutatják legméltóbban.

A világháboru után nagy válságba jutott, főleg anyagiak terén, mert a fenntartására szolgáló birtokait a román állam annyira kisajátította, hogy a megmaradt rész nem elegendő az iskolai költségek fedezésére. Fennmaradását most már csak egyházkerületi segéllyel biztosíthatja. Jelenleg 20 tanárral működik. A tanulók száma 1932—33 ban 220 volt,

3. A marosvásárhelyi ref. kollégium.

A marosvásárhelyi iskola, mint particula, azaz algimnázium.

az önálló erdélyi fejedelemség legelső évtizedeiben alakult. Az 1556-ban tartott kolozsvári országgyűlés kimondotta, hogy „Székely-Vásárhelyen“ (akkor még így hívták), az elmenekült barátok üresen maradt kolostorában iskola állíttassék fel. Izabella királyné ezt a határozatot a következő évben megerősítette és az iskola fenntartására pénzsegélyt is rendelt a székelyek által fizetendő adóból. Utódja, János Zsigmond, azután pedig majdnem az összes erdélyi fejedelmek támogatták ilyen pénzsegélyt az iskolát. Ennek következtében fejlődése külsőleg biztosítva volt s így mint algimnázium, lassankint mind nagyobb és nagyobb jelentőségre tett szert. Hat osztályból állott, élén egy rektorral, akit az egyházközség rendesen Nagyenyedről vagy Kolozsvárról választott, éppen úgy, mint sokszor a többi tanítókat is. Az iskolára a ref. egyházközség viselt gondot; pénz és természetbeni adományokkal pedig a vásárhelyi hivek, valamint a környéken lakó prot. főurak járultak hozzá az intézet fenntartásához. Így élt az iskola minden nagyobb megrázkódtatás nélkül egészen 1718-ig, mikor nevezetes változás történt életében.

Ugyanis az előző évben, 1717-ben nevezetes és szívesen látott vendégei érkeztek Marosvásárhely városának. A híres felvidéki ref. főiskolának tanulói és tanárai, kizetve Sárospatakról, hosszú bolyongás után ide menekültek a székely fővárosba. Itt szívesen fogadták őket s egyévi vendégeskedés után egészen helybeliek lettek, t. i. a menekült iskolát egyesítették a már régóta meglévő algimnáziummal. Ettől kezdve, 1718 után, a vásárhelyi iskola már kollégium, ahol a tanszékek egymásután szaporodnak. Híres tanárok, mint Fogarasi Pap József, Köteles Sámuel, Antal János, Bolyai Farkas az intézetet felvirágoztatták. A tanulók tömegesen tödultak az iskolába, mely fekvésénél fogva a Maros és Aranyos vidékét, valamint a Küküllő mentét is magához vonzotta.

A kollégium történetében fontos időszakot jelentettek az 1848-as forradalmi események. A tanárok, tanulók legnagyobb része tevékeny részt vett a szabadságharcban s emiatt az elnyomatás idejében nagyon rossz napok következtek az iskolára. Néhány tanárát elfogták, a kollégiumot pedig felszólították, hogy mutassa ki, rendelkezik-e megfelelő jövedelemmel az iskola fenntartására — mert ellenkező esetben befogják zárni. A kollégiumnak nem volt meg a szükséges

anyagi alapja, melyet a császári kormány követelt s így a bezárás veszedelme komolyan fenyegette. Ekkor azonban segítségére jöttek a régi tanítványok, akik mindannyian hálás szívvel emlékeztek az ősi falak között eltöltött diák évekre. Társadalmi mozgalmat indítottak a kollégium vagyoni alapjának biztosítására. Gr. Teleki Domokos, az iskola főgondnoka, egymaga 6,000 forintot ajánlott meg, s a vásárhelyi polgárok, a marosi, görgényi és kisküküllői ref. egyházmegyék egyházközségei szintén hozzájárultak a gyűjtéshez, úgy, hogy 1859-ben már 30.000 forint gyűlt össze. Ez az összeg aztán elegendő volt a kollégium fenntartására. Így siettek a volt növendékek az ősi intézet támogatására, mikor azt veszedelemben látták.

Ebben az időben a kollégium leghíresebb tanárai, Bólyai Farkas és Dósa Elek voltak. Amaz világhírű matematikus, akinek „Tentamen” c. munkáját az egész európai tudományos világ a legnagyobb elismeréssel fogadta — ez utóbbi pedig országos hírvé jogtudós, akinek úgy irodalmi munkássága, mint tanári, nevelői tevékenysége a kollégium egyik legnagyobb vonzóerejét képezte. Oly kitűnő és magával ragadó előadó volt, hogy vidékről jöttek be egy-egy előadását meghallgatni s néha még az ajtó előtt is nagy tömegek szorongtak, hogy bár kívülről élvezzék előadását. „Erdélyhoni jogtudomány” c. munkája pedig ma is nélkülözhetetlen az erdélyi történelem kutatóinak.

A vásárhelyi kollégium 1896-ban átalakította épületeit egészen a modern követelményeknek megfelelően. 1918. után 20 tanárral és a régi lelkesedéssel folytatja nagy kulturális hivatását. A tanulók számát nézve, mindjárt a második helyen áll kollégiumaink között; 1932—33 isk. évben összesen 350 tanulója volt.

A kollégiumhoz tartozik a híres Teleki könyvtár felbecsülhetetlen értékeivel, melyek nagyon sok külföldi tudóst csábítanak a könyvtár megsejmlésére.

4. A zilahi ref. „Wesselényi” kollégium.

1630. körül alakult meg, Keresztszegi Hermán István idejében, aki ekkor zilahi ref. lelkész volt. Az egyház alapította, pártfogolta; ennek felügyelete és kormányzása alatt állott egészen 1816-ig, mikor az egyházi főtanács vette gondozása

alá. Az iskolát az első évektől kezdve az egyházközség által választott rektor vezette, akit rendszerint a kolozsvári kollégium jobb diákjai közül választottak. Az 1646-ban kezdődő, fennmaradt iskolai album szerint 1646—1741-ig 38 rektor működött az iskolában. 1741-ben hadadi báró Wesselényi Ferenc nagy alapítványt tett az iskola praeceptorai számára, akiknek így a megélhetést nagyban biztosította. Ez az alapítvány megnyitotta a többi adományok útját. A környéki, főleg ref. nemesek egymással versenyezve tettek adományokat s így az iskola anyagi helyzetét megalapozták, hogy most már anyagi nehézségek ne akadályozzák. Az iskola fejlődését és virágzását itt is híres tanárok vitték előre, mint pl. Gyarmathy Sámuel és később Salamon József. Az előbbi 1800-ban került ide tanárnak, az utóbbi pedig 1815 után működött, egészen új alapokra helyezvén az intézetet. Ő volt az, aki az egyházi főtanács felügyelete alá bocsátotta az iskolát s így tetemes pénzsegélyt eszközölt ki számára. Erre szükség volt az építkezés miatt, hiszen új épület kellett a mindjobban szaporodó diákoknak. De a Wesselényi család nélkül nem tudták volna befejezni az építkezést. Ezek azonban, legelsősorban a nagy Wesselényi, újabb és újabb adományokkal siettek az iskola segítségére, mely végre is 1830-ban befejezte az építkezést. A Wesselényi család állandó támogatását megörökítendő, kapta az intézet a „Wesselényi” elnevezést. A szabadságharc után sokáig nem volt rendes főgimnázium, mert alsó tagozata helyett városi polgári iskola működött, 1888-ban végre mint teljes főgimnázium nyitja meg kapuit.

A világháború után nagyon szomorú napokat élt át, mert a közoktatásügyi miniszter, dr. C. Anghelescu elvette nyilvánossági jogát. Emiatt a tanulók lassankint elmaradoztak s megkezdődött az iskola haldoklása, mely azonban — hála Istennek — nem vezetett a teljes pusztulásra. A kollégium egykori növendéke, Maniu Gyula pártfogásával végre visszaszerezte nyilvánossági jogát s ma már megint kezdi elfoglalni azt a helyet, mely őt megilleti a Szilágyság kulturális előhaladásában. Jelenleg 15 tanárral működik; tanulóinak száma 1932—33-ban 173 volt. Remélhető, hogy e szám az évek folyamán növekedni fog.

5. A sepsiszentgyörgyi ref. „Székely Mikó” kollégium.

A ma élő ref. fiúfőgimnáziumok legfiatalabbika, még nincs százéves. De azért rendkívül érdekes és tanulságos története van. Felállításának eszméje először 1836-ban merült fel, a háromszéki reformátusok és unitáriusok közös szervezetének, a „*Rikán belül közösség*”-nak egyik gyűlésén. Megvalósításra sem ekkor, sem pedig 1847-ben nem kerülhetett sor, mikor másodszor is felvetődik egy középiskola alapításának terve. És csudálatos — akkor fogtak hozzá a terv megvalósításához, mikor a magyarság az 1848—49-es szabadságharc leverését követő dúrva elnyomás alatt szenvedett. 1856-ban megindult a gyűjtés egy székely ref. középiskola javára. Eleinte nem értettek egyet a felépítendő iskola helyét illetőleg, mert a két székelyváros, Kézdivásárhely és Sepsiszentgyörgy, egyformán vetélkedtek érte. 1857-ben azonban a kovásznai gyűlés, végleg Sepsiszentgyörgy mellett nyilatkozott, főleg azért, mert ez a háromszéki székelység földrajzi központjába esett. A hely meghatározása után gyorsan ment a gyűjtés, melynek folyamán csakhamar 75 ezer ezüst forintot ajánlottak meg. Az iskola-épület mégis csak részletekben készülhetett el, hosszú idő alatt. 1859-ben kezdték meg a tanítást az első osztályban; a következő években már mint algimnázium jellegű iskola működött. 1869-ben hozzáfogtak egy új épület emeléséhez, hogy ezáltal az algimnáziumot főgimnáziummá fejlesszék. Az e célra megindított gyűjtés nagyon lassu eredménnyel járt s ezen akart segíteni gróf Mikó Imre, aki előbb 2100, majd 1500, halálának évében, 1876-ban pedig 60.000 forintos alapítványt tett az iskola javára. Ennek megörökítésére határozta el az előljáróság még ez évben, hogy az iskola a gróf Mikó Imre nevére „*Székely-Mikó kollégiumnak*” neveztesse. De még így is kevés volt az összeg a teljes kollégium felállításához és fenntartásához. Újabb gyűjtések indulnak és négy évig tartó építkezés után az új épületben 1892-ben megnyílt a teljes 8 osztályos főgimnázium.

Jelenleg 14 tanárral működik. Tanulóinak száma a tavalyi iskolai évben 224 volt. A kollégium hírét az utóbbi években nagyon emelte híres tanára, Dr. László Ferenc, akinek erdsí ásatásai a nyugateurópai, különösen az angol tudományos köröket a legnagyobb elragadtatásra készítették. Ása-

tásai az egész prae-miken műveltség eddigi adatait új világitásba helyezték. Munkája iránt nemcsak a román, hanem az egyetemes európai tudomány is nagy érdeklődést tanúsított. Az ásatások érdekes leletei, valamint a Székelyföld nevezetesebb történelmi, néprajzi emlékei a Kollégium tanárainak gondjaira bízott híres „Székely Nemzeti Múzeum”-ban vannak elhelyezve, mely a kis székely város legsajátosabb magyar épülete.

6. A kolozsvári református leánygimnázium.

Egészen új alapítású iskola, mely leánynevelésünk egyik legfontosabb lehetőségét képezi. 1919-ben nyílt meg Nagy Károly akkori püspök kezdeményezésére. Külön épülete nem volt, mert a neki szánt egyházi épületet az állam egyszerűen elvette, hogy ott a vérbajos női betegek számára kórházat rendezzen be. A ref. kollégium azonban vendégül látta a testvérintézetet s egészen 1926-ig a kollégium termeiben folyt a növendékek tanítása. Közben megindult egy egészen új épület megépítése a Király-utcában, ahol egy ingyen telket ajánlott fel a kolozsvári ref. egyházközség. Az új és pompásan felszerelt modern iskola mintegy 5 millió Leibe került, melynek egyharmadát az egyházközség vállalta magára, 1,500.000 Lei régi alapokból és eladásokból került össze, a többi pedig gyűjtés és más társadalmi hozzájárulás útján fedeztetett. Hogy mennyire fontos szerepet tölt be ez az iskola, azt a növendékek nagy száma bizonyítja, mely évről-évre emelkedik. 1931—32-ben 320, 1932—33-ban 331, 1933—34-ben 354, 1934—35-ben 372-re növekedett a létszám. Öntudatos tanári kara, a növendékek száma megerősítik azt a reményünket, hogy még sok leánynemzedéket fog felnevelni.

7—10. A három leánygimnázium

Brassó, Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy leánygimnáziumai egészítik ki a ref. nőnevelés szolgálatában álló intézetek sorozatát a székelyudvarhelyi tanítónőképzővel együtt, mely utóbbi 1928-ban helyeztetett át Nagyenyedről. E leányiskolák közül a növendékek számánál fogva legélelkeesebb a marosvásárhelyi leánygimnázium és a székelyudvarhelyi tanítónőképző. Amannak 174, ennek 264 növendéke volt az 1932—33-ik iskolai évben, ami elég bizonyíték

megmaradásuk mellett. Régiségük szempontjából legrégibb a nagyenyedi—udvarhelyi tanítóképző, míg a többiek egészen friss alapítások.

11. *Egyházunk egyetlen tanítóképzője.*

A Nagyenyeden levő ref. tanítóképző a kollégium főgimnáziuma mellett működik. Növendékeinek száma az 1932—33 isk. évben 126 volt. Keletkezése a múlt század második felébe nyúlik vissza.

12. *Gyakorlati pályára nevelő egyetlen jelekezeti iskolánk: a brassói ref. kereskedelmi iskola.*

Ez az iskola fiú- és leánytagozattal is működik. Sajnos, növendékeinek száma nagyon kevés, pedig sokkal hamarabb tudja állásba segíteni tanulóit, mint a többi középiskolák. Szintén új alapítás, a háboru után keletkezett. Érdekében feltétlenül szükséges lenne egy nagyobb propaganda.

Áttekintve középiskoláinkat, meg kell állapítsuk, hogy azoknak tanárai csekély fizetésük mellett óriási munkát végeznek. A 12 középiskolában 196 tanár tanít, összesen körülbelül 2500 tanulót. Hogy munkájuk tovább is építhessen, társadalmunknak sokkal nagyobb érdeklődést kell iskoláink iránt tanusítani, mint eddig.

A *kirdyhágómelléki* egyházkerület az erdélyivel összehasonlítva, középiskolákban jóval szegényebb. Egyetlen főgimnáziuma a *szatmári*. Leányiskolái közül legfontosabb a *nagyvárad*i tanítónőképző intézet. A *nagyvárad*i, *szatmári* alsófoku leánygimnázium mellett ugyancsak Szatmáron működik egy felsőkereskedelmi leányiskola is.

B. S.

3. *Főiskolák.*

Tulajdonképen csak egyesszámban beszélhetünk erről, mert egyházunknak egyetlen főiskolája van: a *kolozsvári református theologia*, a ref. lelkészképző intézet.

Ennek az intézetnek története tulajdonképen visszanyúlik a Bethlen Gábor idejébe, aki az ő fejedelmi alapítványú akadémiáját elsősorban papnevelő intézetnek, theológiának szánta. Ezt a hivatást is töltötte be az akadémia először Gyulafehérváron, később pedig Nagyenyeden 1662-től

1854-ig. De a másik három főgimnáziumnál is volt theologiai tanszék, úgy, hogy a XVIII. és XIX. században négy kollégiumban lehetett papi tanulmányokat hallgatni. Azonban kétségtelen, hogy Nagyenyed bizonyos elsőbbséggel bírt a többi intézetek felett. Leginkább itt tanultak a leendő ref. papok, akiknek legnagyobb része, ha csak külső akadályok nem állottak elő, még azonkívül a híresebb németországi egyetemeket is bejárták tanulmányaik kiegészítése céljából.

1854-ben a négy főkollégium mellett fennálló theologiai tanszékek egyesítésével egy u. n. „teljes kiterjedésű papnővelde” létesült, melyet, mint központi intézményt Kolozsvárra tettek, hogy az itt székelő ref. püspök legfőbb felügyeleti jogát jobban érvényesíthesse. Azonban 8 év múlva, 1862-ben az intézetet újra Nagyenyedre helyezték vissza.

Amikor a Kolozsváron létesítendő egyetem terve először felmerült, a ref. egyház vezetői azt remélték, hogy az egyetemen lesz egy prot. theologiai fakultás is. Miután azonban e remény nem valósult meg, az egyház belátta, hogy elsősorban a saját erejéből kell felállítani egy „akadémiai színvonalon álló teljes központi theologiai szeminárium”-ot. Ez az eszme 1875-ben merült fel, egyelőre nem sok sikerrel, mert a következő évben tartott kerületi közgyűlés a nagyenyedi theologia fentartása mellett nyilatkozott. Ez azonban nem csüggesztette el a kolozsvári theologia lelkes hívét, Szász Domokost, aki akkor kolozsvári egyh. megyei jegyző volt. Kitartó sürgetésére az 1876-i egyházkerületi közgyűlés felhatalmazást adott neki, hogy a Kolozsvárt felállítandó theol. fakultás javára gyűjtést indítson, alapítványokat és adományokat szerezzen. Az így megindított gyűjtést legelőször Erdély legnagyobb református férfia, gr. Mikó Imre nyitotta meg 4000 forinttal, majd apróbb adományok szaporították az összeget. Így folyt a gyűjtés meglehetősen lassúsággal egészen 1888-ig, amikor döntő fordulat állott be. Ugyanis a nagyenyedi kollégium ekkor jelentette be, hogy a fenntartási költségek fedezésére a maga erejéből nem képes és ezért az egyházkerületet kéri azoknak részben való ellátására. Az időközben püspökké választott Szász Domokos most újra kezébe vette az ügyet és 1889-ben az egyházkerületi közgyűlés elé részletes tervet terjesztett a felállítandó kolozsvári theologiára vonatkozólag. A tervzetben az enyedi kollégium ideiglenes hozzá-

járulása az új intézet költségeihez 8500 forint volt. De ezenkívül új gyűjtés javasoltatott, sőt 1891-ben országos gyűjtés kimondását határozta el a zsinat. A theol. alap, mely 1890-ben 29 548 forint volt, 1892-ben már 45.680 forintra emelkedett. Az építkezés megindulván, most már gyorsan haladt a befejezés felé. Nemsokára egészen elkészült a ma is fennálló hatalmas épület s az erdélyi ref. egyház új theologiai fakultása 1895. szept. 15 én megnyitotta kapuit a leendő ref. lelkipásztorok számára.

Miután az ujonnan felállított theológián a bölcsészetnek és neveléstannak nem volt tanszéke, a kultuszminiszter engedélyével és közös megállapodás szerint az egyetemen lévő tanárokat is kapcsolatba hozták a theológiával. Még pedig olyan formában, hogy a theologusok rendes egyetemi polgárok lettek s a nevelés- és bölcsészeti előadásait ott hallgatták és ott is vizsgáztak.

Az egyetemmel való kapcsolat 1918. után megszakadván, egyházunk felállította a filozófia és neveléstani tanszéket, úgy, hogy jelenleg a ref. theologiai fakultás az összes szükséges tanszékekkel rendelkezik. Erdélyi ref. egyházunk életében óriási jelentősége van; innen indultak ki a megújodást hozó belmissziói mozgalmak, a bibliakörök, a vasárnapi iskolai tanítás, az ifjúsági keresztyén diákmozgalmak és ezen munkák sokféle gyakorlati ágazata. A theologiai tanárok egyházunk legtöbbet dolgozó, tudománnyal foglalkozó emberei, akiknek széleskörű tevékenysége a külföldi protestánsokkal való szoros kapcsolatot is biztosítja. Jelenleg theológiánk a legújabb prot. theologiai áramlatokkal is lépést tud tartani s e tekintetben nagyon sok külföldi theológiát megelőz. A theologusok száma a világháború után évről-évre növekedett, átlagos évi létszám 160—170 volt. Isten segítségével minden reményünk megvan arra, hogy a theológián valóban fel tudnak készülni a lelkipásztori hivatás nehéz és felelősségteljes munkájára.

B. S.

III.

EGYHÁZUNK SZERETETMUNKÁKAT VÉGZŐ INTÉZMÉNYEI.

SZERETETINTÉZMÉNYEINK.

Aki Jézus Krisztusban megtalálta a kegyelmes Istent, annak élete — úgy látjuk az Újtestamentumból — csodálatosan átalakul, *élő hála-áldozat* lesz. Az első keresztyén gyülekezet *szeretetben* megosztotta hitét, életét, vagyonát a nélkülözővel. Igazi keresztyén gyülekezet csak ott van, hol egyre hatalmasabban csap föl az első keresztyének életének e nagy áldása: Isten egyházunk iránti kegyelmének jele, hogy azokban az években, melyben a hitbeli megújhódással ajándékozta meg, e hit nyomában létre hívta azokat a szeretetintézményeket is, melyek nagyon hiányoztak egyházunkban.

Nagy Károly püspökünk 1918 évi püspöki jelentésében a létesítendő felsőbb nőnevelő intézetünkkel kapcsolatosan mondotta, hogy az árvaházi s diakonissza intézeti célt is kell szolgáljon. A diakonissza intézet mellett, pedig keresztyén szanatóriumnak s keresztyén szállónak is ki kell épülnie.

Dr. Makkai Sándor püspökünk 1926-ban programbeszédében kimondja, hogy egyházunknak szeretetintézményeit ki kell építse. Meglevő szeretetházaink és árvaházaink tovább fejlesztésével, valamint a diakonissza intézet és kórház felállítása által rá kell lépünk a szeretetmunkásság aktív terére.

Isten segítségével 1928-ban már megtörténnek a lépések s a gyülekezetek s főleg a nőszövetségek által felkarolva egyre áldottabb fejlődést értek el.

1. Diakonissza intézetünk és kórháza.

Az apostolok, amint az Apostolok cselekedeteiről írott könyvből olvassuk (6. rész), mivel az igehirdetés idejüket nagyon lefoglalta a betegek ápolására, a szegények, elhagyot-

tak gondozására kegyes férfiakat és nőket hívtak el. Neveiket a szentírás meg is őrizte. (Csel. 6:5. Rom. 16:1—2.) A reformáció után az őskeresztyén egyházhoz való hitbeli visszatérés megerősödése után, nyugati testvéreinknél lassan megjelennek a szeretetintézmények s bennük a szeretetmunka jelentős részét végző diakonisszák s diakonusok. A háború utáni imperlumnál való változás után, mivel diakonissza intézeteink Budapesten voltak, Nagy Károly püspök 1921-ben Kovács Benedek lelkésszel Kolozsváron megkísérelte a diakonissza intézet felállítását. Sajnos, helység hiányában s egyéb akadályok miatt nem épülhetett ki.

1928 jun. 1-én nyílt meg ismét a jelenleg szépen fejlődő diakonissza intézetünk dr. Makkai Sándor püspök s Kovács Benedek vallásnár irányításával a marosvásárhelyi szanatóriumban] 7 testvérrel. Az intézet 1933 januárjában Kolozsvárra jött át 30-nál több testvérrel s folytatta nagyobb lendülettel saját kórházában a Ferenc József- és Kálvin-út sarkán 1933 május 22-én megnyílt Református Kórházban munkáját.

A Református Kórháznak, egyházunk egyik legfontosabb szeretetintézményének célja, hogy egyházunk kiváló, szakképzett orvosai, az ápolónői munkára jól kiképzett, önfeláldozó diakonisszái által gyógyítsa egyházunk betegeit. Mint szeretetintézmény oly hely, hol betegeink nemcsak testi gyógyulást, de a betegség alatt hitük szerinti lelki üdvösséget is nyernek. Mivel szeretetintézmény és nem üzlet, csak a legszükségesebb kiadásokat számítja fel. Oly hely, hol lehetőség nyílik arra, hogy szegény betegeink gyülekezeteink, szövetségeink vagy magánosok alapítványai, az egymás terhére hordozó szeretetáldozata által ingyenes gyógyulást nyerjenek. E kórház azonban a diakonisszáink képzésének is helye. Az évről-évre jövő 10—12 új testvérből álló kicsi csapat lelki vezetők, az orvosok s a már kiképzett munkálkodó ápoló diakonisszák irányítása mellett itt erősödnek meg abban, amire az Úr elhívta. Jézus [Krisztus megváltó kegyelmének megtapasztalása után magukat testestől-lelkestől Öneki szentelik. Lemondva a világi örömeikről, az anyagi javakról oda szentelik életüket a betegek, aggok, árvák, a gyülekezet elhagyottai ápolására, nevelésére. A kórház orvosai s a már kiképzett diakonisszák mellett elsőrangú ápolónők lesznek, hogy akár kórházakban, akár

gyülekezetekben, vagy magános helyen végezzék, mint egyházunk munkásai ez áldott szolgálatot, mely a betegeknek testi és lelki erősség.

(Bővebbet a Diakonissza intézetről: Ref. Szemle 1919 évf. 144. old., 1931 évf. 34. old., 1934 évf. 2. old. — A Diakonissza Intézet Szabályzatát az igazgatóság kívánságra megküldi. — „Imhol az Úr szolgálóleánya“ c. traktatus kapható iratterjesztésekben. A kórházra. Ref. Szemle 1929. évf. 64. old. Az 1932-ik évf.-től állandó ismertetések a lapban. — Orvosi s egyéb díjakra Református Naptár 1934 évfolyama. — A kórház tájékoztatóját az igazgatóság kívánatra megküldi.
B. D.

2. Árvaházunk.

Dr. Makkai Sándor püspökünk 1926 X. hó 26-án meglátogatta a zabolai árvaházat, melyet nemeslelkű alapítónőjétől, gróf Mikes Árminnétől egyházkerületünk 1927 jan. 1-én vezetésre és fenntartásra átvett. Gr. Mikes Árminné e husz s egynehány fiú s leányárvát felkaroló szeretetintézménye volt az a mag, melyből egyházkerületünk árvaháza kifejlődött. Mikor a szászvárosi Kun Kollégiumnak főgimnáziumát be kellett zárnia, egyházunk vezetőinek keresésére nyilvánvalóvá lett az a hivatás, melyre Isten ez ősi kollégiumot méltatta. Állami engedéllyel 1928-ban kitarhatta kapuit az otthon nélkül sinylődő kis árvák előtt. Gr. Mikes Árminné zabolai árvaházát egyházunk kérésére a szászvárosinak adományozva, nagy lendülettel fejlődhetett emez. Első évben, 1928—29-ben 16, 1929—30-ban 32, 1930—31-ben 43, 1931—32-ben 48, 1932—33-ban 52, 1933—34-ben 64, 1934—35-ben 70 árva talált elhelyezést.

Árvaházunk ügyeit 5 lelkészi, 4 világi és 4 belső tisztviselői tagból álló előljáróság vezeti dr. Martonossy György Igazgatótanácsos elnökelete alatt. Az előljáróság negyedévi gyűlésein tárgyalja meg az árvaház ügyeit. Az árvák felügyeletét első években a régi kollégiumi tanárok s egyik kollégiumi elemi iskolai tanító s felesége látta el. 1930-ban átvették a diakonisszák a felügyeletet. 1933 január 1-én kinevezte a püspök az árvaház lelkipásztorát. Jelenleg 4 diakonissza, 2 tanítónő, a gazdasági felügyelő és a lelkipásztor gondozzák az árvákat.

Az árvaház 6 évet betöltött s 12 évet még meg nem haladott egész, vagy félárvaakat vesz fel és neveli legkésőbb 18 éves korukig. A régi kollégiumi iskolába járnak az árvák. Legtöbbjét VII elemi elvégzése után ipari, földműves pályára helyezi ki, vagy adja örökbe az árvaház két jó tanuló fiú kedvezményrel a nagyenyedi tanítóképzőben tanul. Az árvaházi lelkész II-ik körlevele szerint az árvák legtöbbje nagyon szomorú s szegény sorból jön.

Az árvaházi lelkész körlevele szerint az iskolai tanulás mellett házi munkát is végeznek. A leányokat a diakonisszák varrni s főzni is megtanítják. A fiuk nyáron kézimunkát tanulnak. 1934 nyarán asztalos műhelyben dolgoztak. Lelki nevelésüket szolgálják a reggeli biblia magyarázatok, áhitatok, a vasárnapi iskola, a szombati préces, a lekipásztor s a diakonisszák pásztori megbeszélései. A családi rendszer bevezetése óta sokkal otthonosabb lett az árvaház s ez a fegyelmezés, a gyermekek nevelése szempontjából igen jó hatású.

Az árvaház jövedelmét a gyermekekért fizetett ellátási díjak s az adományok alkotják. Ellátási díjat pár gyermeknél a rokonok, többenél a nőszövetségek fizetik. Több mint két harmada ingyenes árva. Ezek a szeretetadományokból élnek. A karácsony másodnapj perselypénz s az 1933-ban kiosztott gondviselői perselyek útján jön a szeretetadományok nagyrésze. Kis 20—100 lejes adomány is gyakran jön.

Az utolsó évet a gondviselők tábora nagy adománya tette lehetővé. Cél az, hogy e gondviselői tábor minél több lelket öleljen fel. Gondviselő az, ki elvállalja az árvaház kis perselyét s abba minden szombat este 1 lejt bedob, imádkozik az árvákért s szívesen fogadja az árvaház lelkészének a negyedévenként ingyen küldött 4 oldalas körlevelét, mely az árvaház életét ismerteti.

(Bővebbet a Ref. Szemle 1929 július 20-iki száma. 1931. évf. 547. oldal, 1933. évf. 111, 215, 547. oldal, 1934. évf. 198. oldal. — Az árvaházi lelkész negyedévi körleveleit az árvaház összesítve, kívánságra megküldi.) *B. D.*

3. Aggmenházaink.

a) Kolozsvári Aggmenházunk és Napközi Gyermekotthonunk.

Özv. Stigler Józsefné, szül. Székely Anna örökségül hagyott egy telket épülettel a kolozsvári egyházközségnek, azzal a meghagyással, hogy aggmenház legyen. Mivel a telek nem volt alkalmas e célra, az egyházközség eladta s a Nőszövetséggel megállapodott abban, hogy a Magyar-u. 67. sz. alatti régi papilakást rendezi be, mely szép kertes telek. Mig 1931. nyarán e helységbe berendezkedhettek, egy évig egy Farkas-utcai kislakásban volt pár öregasszony. Az új otthonban évről-évre szaporodott számuk 12-re. A kolozsvári Nőszövetség vezetése és anyagi gondozása alatt áll. Ugyanez épületbe helyezték a Napközi Gyermekotthont, mely 1931. októberében nyílt meg. Először 6 gyermek nyert napközi gondozást. E napközi otthon Benedek Elek alapítványa s más adományok által indulhatott meg. 1933. őszén br. Bornemissza Elemérné adományával kiépült, úgy, hogy 32—34 gyermek nyerhet napi gondozást. E két otthon két diakonissza testvér vezetése alatt áll.

b) A brassói Református Aggmenház.

A brassói református egyház 1926—27. években építette a templom és papilak mellett a belvárosi elemi iskolát s ezzel egyidőben a régi gázvilágítás helyett villanyvilágításra redesztette be épületeit és ugyanakkor villanyerőre beállított új templomi orgonát építtetett. Mindezekhez a Nőszövetség is adott 100.000 leit oly feltétellel, hogy 50 ezer maradjon az új orgonára, 50 ezeret pedig adjon vissza az egyház kamatostul egy brassó Ref. Aggmenház létesítésére. 1926. jan. 10-én kelt végrendeletében immár néhai Vetéssy Sándorné szül. Bodor Zsuzsánna az egyháznak 10, a Nőszövetségnek 4 hold földet adományozott, amelynek árát úgy a presbitérium, mint a Nőszövetség választmánya az Aggmenház létesítésére fordítani határozta. Így megvolt az alap, csak a terület nem volt még meg, ahová építeni lehessen. De a jó Isten csodálatos kegyelme ezt is kirendelte. Dr. Szabó István, illetve Csia Pál, dr. Orbán Elemér, Biró István, Joó Győző és Nagy Béla aai öt egymás mellett lévő házhelyeiket

adományozták vagy adták el kedvező feltételekkel az egyháznak a Nőszövetség által létesítendő aggmenház céljaira. A Nőszövetség ez idő alatt buzgón fáradozott az alap növelésén, míg 1934. év nyarán Nagy Erzsike, özv. Balázs Károlyné, özv. Kovács Jánosné és a templomnak két értékes harangot adományozó Benedek M. Dénes aa hozzájárulása lehetővé tette a nemes intézmény építésének megkezdését Kós Károly műépítész-mérnök gyönyörű tervei alapján. Immár tető alatt a szép új épület! Várja a kegyes lelkek további buzgó adományát, hogy az építkezés mielőbb befejezhető s az intézmény áldásos működése, 5 lakószobával és egy közös imateremmel mielőbb megkezdhető legyen! B. D.

4. Szeretetházaink.

a) Kolozsvári Református Szeretetház.

Az intézet célja: a ref. lelkészek, tanárok, lévíták, kántortanítók árva leányainak ellátása, nevelése és tehetségüknek megfelelő kiképeztetése. Az árvai helyek betöltése után felvételnek nem árva pap, stb. leányok és más állásu szülők gyermekei is. Az árvák teljesen ingyenesek, csak nyugdíjintézeti járulékaikat igényli a Szeretetház, a pap- stb. leányok igen mérsékelt árú, de más szülők gyermekei is a legolcsóbb ellátásban részesülnek.

Az intézet fenntartója az erdélyi ref. egyházkerület lelkészeinek, tanárainak, lévítáinak, kántortanítóinak egyeteme, tanintézetei és egyházközségeinek hozzájárulásával. (Megállapított évi járulékokkal)

Az intézet kormányzása és legfőbb felügyelete az erdélyi ref. egyházkerület közgyűlése és állandó igazgatótanácsa kezében van. A mindenkori püspök az intézet főfelügyelője. A közvetlen vezetést a Szeretetház előjárósága gyakorolja. Az intézet ügyeit első fokon az igazgatóság intézi; szellemi és nevelési ügyek közvetlen vezetője az igazgatónő, anyagi ügyeké a gazdasági felügyelő.

Az intézet 1899. szept. 1-én nyílt meg, Szász Domokos püspök kezdeményezésének eredményeképen. Első nővendékei voltak: 8 leány és egy fiú árva. Szász Domokos után az intézet fenntartásának, gyarapításának gondját Bartók

György, Kenessey Béla püspök is, de főképp Nagy Károly, viselték szívükön. Az életrehívás munkájában nagy része volt az espereseknek és az egész lelkesi karnak, valamint a főgondnoki karnak is jelentős alapítványával Wass Ottilia grófnőnek.

A Szeretetház első elnöke, Lészay Ferenc 1920-ig, haláláig igazi édesatyja volt az intézetnek, utána dr. Sárkány Lajos 1929-ig, Szász István most bekövetkezett haláláig, voltak hűséges gondviselői. Jelenleg az elhunyt főgondnokot dr. Nagy Elek gondnok helyettesíti.

Első igazgató Horváth János volt, majd Tarczali Endre, Szeőts Margit, Nagy Gerő; jelenleg Benkő Ágnes.

Az elsőben 50–60 gyermek befogadására alkalmas épületet 1928-ban az igazgatótanács kibővítette, ma 120 férőhely áll rendelkezésre. Növendékei nagyrészt gimnázista lányok, de vannak egyetemi hallgatók és kenyérkereseti pályára készülő is.

1929-ben az addigi keblitanács előjárósággá alakult át, ugyanakkor történt az intézetnek közvetlen vezetésében és szellemében való átszervezése is. Az átszervezés és azóta minden munkában a haladás, az intézetnek az újabb idők követelményeinek megfelelővételében minden eszközzel és sok szeretettel munkál jelenlegi püspökünk, akinek a Szeretetház mintegy másodszori életrekeltését köszönheti.

Ma már a nőigazgató mellett diakonissza kezelőszemélyzet, tanárnő nevelők végzik a munkát s a Szeretetház lassan azzá lesz, aminek lennie kell: minden igénynek megfelelő, igazi nevelőintézet, amely növendékeinek igazi otthona is s amely a tanulmányaik rendjén szerzett tudást, mint hasznos keretet, nemes tartalommal: lelkiülettel igyekszik megtölteni.

Nevelési szelleme ennél fogva evangéliumi keresztyén szellem, melyben az evangélium világossága és a szeretet melege él; családias, modern, hygiénikus, gyakorlati és nőies: ezek a szempontok a főbbek, melyeket szem előtt tart munkájában.

b) A Brassói Ref. Szeretetház

1918-ban létesült az akkori brassói lelkes, Tőkés Ernő és Dr. Szele Béla főgondnok kezdeményezéséből a brassói egyházközség és a Rikán-belői 4 egyházmegye tulajdonaként

abból a célból, hogy a brassói középiskolákban tanulni akaró, elsősorban ref. vallású leányok ott lakást, ellátást és kálvinista szellemben való nevelést nyerjenek, továbbá, hogy a Brassó és a 4 egyházmegye területén levő ref. leányárvák oda befogadtassanak. De — a változott viszonyok kényszerűsége miatt — 1920-tól a Szeretetházban kellett elhelyezni a ref. polg. leányiskolát, a ref. felsőkereszk. iskolát, sőt több évben a ref. elemi iskola 1—2 osztályát is. Így a Szeretetház a kívánt módon nem is fejlődhetett s nem lehetett azzá, amivé a kezdeményezők szánták. Másfél évtizeden azonban így is sok árvát gondozott, sok szegényt segített, táplált; sok pap-, tanár- és tanítóleányt látott el kedvezményesen nemcsak a szűkebb környékből, hanem Erdély legtávolabbi részéből is. Voltak évek, mikor 70—80 növendékkel működött. A gazdasági viszonyok megromlása s más kedvezőtlen körülmények sajnálatos apadást hoztak a növendéklétszámban, ami egyre tart ma is. Így merült fel a gondolata annak, hogy a Szeretetház, a sok tekintetben megváltozott helyzetnek megfelelően, átszerveztessék. A kezdő lépések meg is tétettek. Esetleg egybeolvad a ref. leánygimnáziummal. *B. D.*

IV

EGYHÁZUNK MISSZIÓI MUNKÁI.

I. EGYHÁZUNK BELMISSZIÓI MUNKÁI.

A belmissziói munkák megalapítójának *Wichern*-t szokás tekinteni. Ő, látva a múlt század közepi németországi egyetemes válságot, azt a gondolatot vetette fel, hogy a társadalmi és gazdasági élet minden nyomorúságával szemben az egyetlen orvosszer az evangélium, amit szervezett csoportok gyakorlati munkáin keresztül cselekedetekben kell hirdetni. A belmissziónak ez a formája inkább azt az egyházi munkát jelöli, amit mi szeretet-munkának szoktunk nevezni.

A belmissziónak egy másik formája Nagybritanniában alakult ki. Ez szervezettebben egyházi munka, mint a *Wicherné* és célja inkább a szabad keretek közötti evangéliumhirdetés. A belmissziónak ez a formája a szóbeli evangéliumhirdetésen keresztül akarja az egyházat felébreszteni és a szeretetben munkássá tenni.

Egyházunk világháború utáni közelmúltjában nálunk a belmissziónak ez a második típusa alakult ki és nyert szervezett formákat egyházunkon belül. Természetes dolog, hogy egyházunk a világháború előtt is végzett szabad keretek között folyó evangéliumhirdetést hivei között, de hogy ez a munka nem volt széles keretű és az egyház munkái közé szervesen beleillesztett, mutatja az a tény, hogy az egész magyar protestáns területén az ilyen munkák végzésére egyházon kívüli szövetségek alakultak.

A világháború utáni idők döntő változásai vitték oda legelsősorban egyházunk vezetőit, hogy a belmissziói munkák igazi értelmét felismerjék és azokat egyházunk intézményes keretei között végezzék. *Nagy Károly*, püspök 1921. júliusában tartott püspöki jelentésében szépen tükröződik, hogy miképpen látta meg egyházunk a belmissziói munka életbevágó fontosságát: „Nos, én úgy látom, hogy a magyarság

megmaradásának egyetlen biztosítéka Erdélyben az öntudatos, entuziazmusig fokozott vallásos élet. Enélkül alig merek jövőnkre gondolni... Az egyházépítésnek az a módja, ami nálunk eddig csaknem kizárólagosnak tekintett, hogy az egyház és intézményeinek léte alapítványok által biztosítható s áldásai a tagokra nézve ingyenesek lehessenek, — most már csődöt mondott. Mikor a régi alapítványok (földbirtokok) is elvértetnek, újakra számítani a koldussá lett hivatottak — nem lehet. De, úgy látszik, maga Isten is másképpen akarja biztosítani az országa munkájában való részvételt. Nem a feles vagyonból nagyon vegyes indokból való juttatás, hanem *a keresményből való tudatos áldozás* által akarja építtetni a maga országa eszközét, az egyházat külsőleg is. Azt akarja, hogy a külső épülés a belsőnek természetes, organikus jelentkezése legyen. Hogy az egyház vallásos lelkekből épüljön; hogy lássa, hogy csak *a hit*, az élő, munkás, áldozatos hit az egyház létének, épülésének egyedüli alapja. Ezért rá kell vetnünk magunkat minden erővel arra, hogy végre hívő lelkeket szerezzünk. Rá kell vetnünk magunkat azokra az eszközökre, amelyek e téren ígérnek sikereket: a keresztyén ifjúsági egyesületek, ker. diákszövetségek, cserkészesség stb. munkáira s mindenekfelett diakonissza-képzőnk felállítására és munkába állítására. Ha ezek által sikerül belsőleg *hitben* megújulnunk itthon, akkor megkapjuk a megfelelő „*világszövetségekben*” azt a külső támogató erőt is, melyben Isten a „*szentek egyességének*” kegyelmét nyújtja a világgal szemben való győzelem kezéséül.”

Ez a püspöki jelenlétségből vett idézet megmutatja azt a szükségletet, amelyből a mi belmissziói munkánk megszületett és a munka legfontosabb jellemvonásait is elének tárja.

A munka megindulásánál elsősorban teológiánk tanári kara és az a lelkésztestvéresség áll, akit „Vécsi szövetség” címen könyvelt el egyházunk közvéleménye. A munka legelső elvi megalapozását Dr. Imre Lajos teológiai tanár, egyházkerületünk belmissziói előadója Az Út-ban és Református Szemlében megjelent cikkeiben találhatjuk fel. Egyházunk vezetésége *lelkészi kurzusokon*, presbiteri konferenciákon, nagygyűléseken, majd a református *nagyheteken* ismerteti meg a belmissziói munka alapvető és részleges kérdéseit egyházunk munkáival és híveivel. Pár év alatt főleg a vásárnapi iskolai, ifjúsági,

leány- és nőszövetségi munkában a *világi munkások* csapata áll be egyházunk belmissziói munkájának szolgálatába. Az egyházkerület közgyűlése 1923-ban megválasztja az első *belmissziói bizottságot*, 1924-ben Pilder Mária személyében munkába állítja az első *belmissziói titkárnőt*, akinek egyetlen feladata a nők közötti belmissziói munka megismertetése és elindítása. 1926-ban lép munkába a második *belmissziói titkár* Nagy Ottó s. lelkész személyében, kinek megbízása a középiskolások közötti missziói munka végzésére és irányítására szól. 1930-ban munkába áll a második női munkaerő is kizárólag a lányok közötti munka végzésre. Az utazó titkárok munkája mellett a különböző *konferenciák* voltak a munkára nézve kedvező hatással. Ezek mellett mindenik munkaág kialakítja a maga külön *iratterjesztését*.

Az egyházkerület 1933. őszén tartott egyházkerületi gyűlése átszervezi a tízéves belmissziói bizottságot és helyébe megszervezi az egyházkerület összes bel- és külmisszió ügyeit nyilvántartó és irányító *Missziói Tanácsot*. A missziói tanács abban különbözik a régi belmissziói bizottságtól, hogy tagjai az egyházkerület egyes belmissziói szerveinek vezetőiből, a belmissziói munka szakembereiből tevődnek össze. Az egész munka vezetése az *egyházkerületi belmissziói előadó* kezében van. A kerületi adminisztrációt az Igazgatótanács V. ügyosztályát vezető tanácsos látja el, aki a kerület iratterjesztését is irányítja. Egyházmegyéenként szintén *belmissziói előadók* állanak a munka élén. A missziói tanács megalakulása befejezi belmissziói munkáink fejlődésének azt a vonalát, amelyik szabad keretektől haladt szervezeti formák felé. Ma egyházunk gyermekei az egyházkerület Vasárnapi Iskolai Szövetségében, fiai az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Szövetségében, leányai a Református Leányszövetségben, asszonyai a Nőszövetségben és férfiai a Férfiszövetségekben vannak megszervezve, illetve ezekben a formákban szerveződnek.

A *Királyhágómelléki egyházkerületben* hasonló elvek alapján indult meg a belmissziói munka. Szervezete is az erdélyihez hasonló. Külső szervezetében még nem érte el minden ponton a fejlődésnek nálunk látható fokát. Mindaddig, míg két évvel ezelőtt munkába nem állította külön belmisszió utazó lelkészét, aki a belmissziói munka egész területén dolgozik, a mi kerületünk belmissziói munkásai látogatták ennek

a kerületnek belmissziói alakulatait is. Jelenleg Kiss Bertalan lelkész (Ref. Püspöki Hivatal) a kerület belmissziói lelkésze. A belmissziói előadó Debreczeny István szatmári lelkész. *L. D.*

1. A vasárnapi iskola.

Egyházunk vasárnapi iskolai munkája a világháború utáni években válik általánossá és talál szervezett formát egyházunk testében. 1924-ben még csak 30 vasárnapi iskolánk működik 90 csoportban, 3000 növendékkel. Ezt a kis csapatot szervezi egy társaságba az egyházkerületi belmissziói előadó, jótészt „Az Út” c. folyóirat és későbbi mellékletei segítségével. 1925-től kezdve „Az Út” állandó mellékleteként jelenik meg „Az én kicsinyeim” c. gyermek traktátus, amiből 1927. januárjában az önálló gyermekújságként megjelenő „Az én kicsinyeim” alakul ki. 1927. januárjától előbb „Vasárnapi Iskola, majd „Vezetők Lapja” c. alatt jelenik meg „Az Út” másik melléklete, hogy a vasárnapi iskolai munka irányító szerve legyen. Egyházkerületünk belmissziói bizottsága mindjárt a munka megindulása óta évenként rendszeresen tart, különösen a laikus munkások kiképzésére és továbbképzésére konferenciákat és tanfolyamokat. Ennek a széleskörű felvilágosító munkának köszönhető, hogy gyermekek közötti vasárnapi iskolai munkánk oly gyorsan, egész egyházunk egyik legkedveltebb belmissziói munkája lett.

A vasárnapi iskolai munka célját abban a parancsban látjuk, amelyben Jézus meghagyta tanítványainak, hogy a kisdedeket engedjék hozzámenni. Nem egyéb ez a munka, mint igehirdetés a gyermekek között, de módszerében különbözik ez az igehirdetés a gyermekek között végzett vallás-tanítási és istentiszteleti munkától. A gyermekistentisztelettel és vallás-tanítással megegyezik abban, hogy szintén igehirdetés, de míg az istentiszteletnél a forma és a vallás-tanításnál az anyag kötött, addig a vasárnapi iskola éppen missziói jellegénél fogva, mindkét szempontból a lehető legszabadabb munkája egyházunknak. Ez a szabadság természetesen nem jelenti az Igétől való szabadulást, hanem éppen az Igével való legszabadabb kapcsolat kiépítését. A vasárnapi iskolai igehirdetés másik fontos jellemvonása, a gyakorlatiaság. Itt a sza-

badtság nyújtotta lehetőségek között a főgond egészen nyugodtan épen arra eshetik, hogy a gyermekek egyéni és közösségi életébe egészen gyakorlatilag beledolgozzuk Isten Igéjét. Azután a vasárnapi iskola nemcsak egy gyülekezeten belül, de egész egyházunkban, sőt az egész világon is egy közösségbe fogja a gyermekeket. Ezt a jellemvonását az igehirdetésnek, sehol sem tudjuk megtalálni.

A romániai református egyházban, jelenleg 549 vasárnapi iskola működik 784 csoportban, 626 vezető irányítása mellett. A növendékek száma 25.572. Az edélyi kerület csoportjait (349 vasárnapi iskola 535 csoportban, 17.585 gyermek) az egyházkerület 1933. év őszén megalakult *Vasárnapi Iskolai Szövetsége* tartja össze és irányítja. A szövetség *elnöke*: Juhász Albert vallástanár (Nagyenyed, Kollégium), *titkára*, aki a csoportokat nyilván tartja, Mózes András vallástanító lelkész (Kolozsvár, Belvárosi Parochia) és *pénztárosa*, akihez az egyes csoportok központi hozzájárulásai küldendők, László Dezsőné (Kolozsvár, Ref. Kollégium). A szövetség adja ki a munka vezető lapját, a *Vezetők Lapját*, melynek szerkesztősége és kiadóhivatala, az elnök címén van. A szövetség gyermeklapját *Az én kicsinyeimet*, dr. Gönczy Lajos theologiai tanár szerkeszti. *Szerkesztőség és kiadóhivatal* Kolozsvár, Reform. Theologia.

Az egyházkerület vasárnapi iskolai szövetsége tagja a *Vasárnapi Iskolai Világszövetség* romániai tagozatának, melynek elnöke dr. Imre Lajos, ref. theologiai igazgató. A Vasárnapi Iskolai Világszövetség a mi vasárnapi iskoláinkat az *egész országban* 1556 vasárnapi iskolával és 50.757 gyermekkel tartja össze. Az ország összes vasárnapi iskolásainak 62 százaléka magyar anyanyelvű. *Világviszonylatban* 361.145 vasárnapi iskola 3,301.784 vezetőjével és 36,564.829 gyermekével van vasárnapi iskolás néptünk lelki kapcsolatban.

Az egyes csoportok minden vasárnap összegyűlnek, hogy közös éneklésben, imádságban, gyermekek nyelvén elmondott bibliai tanításokban keressék Isten személyekhez szóló üzenetét. Mivel a vasárnapi iskola nemcsak a gyermekek lelkét, hanem egész életét akarja Krisztus szolgálatába állítani, ezért a bibliai tanítást kiegészíti kézügyességi munka, játék, torna és gyakorlati keresztyén cselekvés is. A gyakorlati keresztyén munkában az adakozás a legfontosabb. 1930-ban egy, a

következő évben két és 1932 óta három árva gyermeket tartanak el a szászvárosi árvaházban a vasárnapi iskolások önkéntes adományai. Egy árva költségei 8000 lejt tesznek ki. Ezen az összegben kívül jelentős adományokat fizetnek a csoportok külföldi célokra és a központi alap javára. Ez utóbbi összegek fedezik a vezetők lapja kiadásait és a konferenciái segélyeket.

Az egyházkerület három vaskos kötetben adta ki *Fankhauser* német nyelvű hét évre szóló vezérfonalát a vezetők kézikönyvéül. Az Egyházi Énekes könyvben található énekek mellett Zengjen Hálaének c. kis énekes könyvet használja a szövetség. Egy új gyermek-énekeskönyv összeállításán most dolgozik a szövetség. A munka részletkérdései megismerhetők a *Vezetők Lapjából* és *Dr. Imre Lajos: A vasárnapi iskolai munka alapelvei* c. könyvéből. L. D.

2. Az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek munkája.

Ifjúsági belmissziói munkánk meglehetősen szűk körben indult meg. A Kolozsvári Ref. Theológiai Fakultás Ifjúsági Keresztyén Egyesületének (IKE) 1921-ben történt megalkulása adta egész egyházunk ifjúsági keresztyén munkájához az elhatározó lökést. Ennek a kezdetben tisztán theologusokból álló egyesületnek a munkája az egyházkerületi belmissziói bizottság támogatása révén két év alatt kapcsolatba került középiskoláink diákságával. A középiskolák bibliaköreinek megszervezése után az iparos és kereskedő ifjúsággal kerül a mozgalom szorosabb kapcsolatba, majd az állandó utazótitkár beállítása után a földmives ifjúság is bele kapcsolódik abba a munkaközösségbe, amely az első IKE életéből indult ki. A kis mozgalomnak jelentős segítője az 1923. óta megjelenő ifjúsági havi lap: az *Ifjú Erdély* és az *Élő Könyvek* c. ifjúsági könyvsorozat. Az egyházkerület 1926. őszén külön utazótitkárt állít az ifjúsági mozgalom irányítására, aki felváltja azt az önkéntes munkát, mellyel addig a theologus IKE tagjai látogatták az iskolák és gyülekezetek ifjúságát. A mozgalom 1923. óta előbb egy, majd 1924-től kezdve két (egy tavaszi és egy nyári) országos konferenciát rendez tagjai részére, hogy így erősítse a kerület különböző típusú ifjainak baráti kapcsolatát.

A mozgalom a kezdet kezdetétől fogva kapcsolatba került két ifjúsági *világmozgalommal*. A theologiai fakultás IKE-e a *Keresztyén Világdiákszövetségnek* (Genf, 13. Rue Calvin) a romániai keresztyén diákszövetségen keresztül levelező tagja. Képviselőit állandóan kiküldi a szövetség nemzetközi konferenciáira. Eddig két angolországi, két svájci és nyolc délkelet-európai nemzetközi konferencián vett részt a mozgalom. A keresztyén világdiákszövetségben 45 ország 300.000 diákjával áll kapcsolatban a mozgalom három csoportban (Kolozsvár, Nagyvárad, Bukarest) dolgozó főiskolás ága. A mozgalom másik nemzetközi kapcsolata az egész ifjúságot az *Ifjúsági Keresztyén Egyesületek világsszövetségébe* (Genf, 3. Rue Dufour) kapcsolja. Ez a kapcsolat egyelőre egészen baráti. A szövetség titkárai ismételtlen meglátogatták konferenciáinkat. Mi résztvettünk két délkelet-európai konferencián és két világkonferencián, (az egyik szűkebb körű vezető-konferencia volt) 1929. óta rendszeresen részt veszünk a szövetség november közepén szokásos imahetén. Az IKE világsszövetség 50 ország 10.034 egyesületének 1,556.893 tagjával köti össze mozgalmunkat.

Ifjúsági keresztyén munkánk ilyen viszonyok között tizenkét év alatt jutott el oda, hogy szervezett és külsőleg is szervesen kiépített formát találjon. Az Igazgatótanács 3608—1932. sz. rendeletével intézményesen is megállapította az IKE szövetség ügyrendjét. A szövetség célja az, hogy az anyaszentegyház fokozatos szerveinek megfelelően egyházunk különböző típusu ifjúságát egy láborba tömörítse és egységes irányítás alá vonja. Míg más országokban, köztük Magyarországon is, az egyház keresztyén ifjúsága foglalkozási ágak szerint különböző egyesületekbe van tömörítve addig nálunk a munka egységes. Egyetlen szövetségbe van tömörítve a főiskolás, középiskolás, iparos-kereskedő és földmives ifjúság és a szövetség keretében nyer helyet a szövetség vezérkara, a Szénior Osztály is. A szövetség véglegesen 1933. tavaszán a Marosvásárhelyen tartott konferencián alakult meg. Az alakuláskor már 100 csoport vett részt a mozgalomban 2000 taggal.

Az első kerületi választmány megválasztotta a szövetség *végrehajtó bizottságát*. Elnök dr. Imre Lajos, theol. igazgató (Kolozsvár, Ref. Theologia), titkár László Dezső, vallás tanár (Kolozsvár, Ref. Kollégium), pénztáros, akihez a szövetségi

hozzájárulások küldendőik: Sipos Géza, s.-lelkész (Kolozsvár Belvárosi Parochia). A szövetség hivatalos lapja, az *Ifjú Erdély* a főiskolás csoport tulajdonában marad. Szerkesztői: *Dr. Imre Lajos, Farkas Jenő*. Az Ifju Erdély kiadásában jelennek meg a mozgalom segédkönyvei *Élő könyvek* és Segédkönyvek az ifjúsági munkához c. sorozatokban.

A szövetség *programmja* azonos a világszövetségével. Lukács evangéliuma 2:52 alapján az ifjúság egész világát Isten uralma alá és szolgálatába akarja állítani. Az értelem, test, lélek és akarat nevelését felölelő u. n. négyes program szolgálatában a mozgalom bibliaórákat, önképzőkori órákat, imaórákat, tornaórákat, szórakoztató alkalmakat rendez. A mozgalmat a személyes munka jellemzi.

A szövetség jelenlegi *statisztikája*:

a) főiskolás ág két egyesület	174 taggal
b) középiskolás ág 32 csoport	406 "
c) elemi iskolás 4 "	33 "
d) iparos-kereskedő 34 "	785 "
e) földmives ág 193 "	2568 "

Összesen: 265 csoport 3966 taggal

ezek a csoportok 242 külön alakulatot tesznek ki, tekintettel arra, hogy némelyik alakulatnak több csoportja van.

A fenti létszámból a) szervezett IKE csoport 66, 1673 taggal; b) szervezés alatti csoport 66, 1034 taggal; c) érdeklődő csoport 110, 1259 taggal. A legutolsó munkaév alatt az utazótítkár 132 alakulatot látogatott meg. Az *utazótítkár címe*: Z. Nagy Béla s.-lelkész, Kolozsvár, Ref. Theologia.

A *királyhágómelléki kerület* IKE-munkája szervesen együtt haladt az erdélyi mozgalommal mindaddig, míg két évvel ezelőtt az erdélyi mozgalom szövetséggé nem alakult és a királyhágómelléki kerület is be nem állította a külön ifjúsági lelkészt Kiss Bertalan személyében. A két kerület ifjúsága most is közösen munkálkodik, konferenciákon kölcsönösen megjelennek és a külföld előtt egységes mozgalomként lépnek fel. A királyhágómelléki mozgalom még nem alakult meg intézményes szövetséggé.

A szövetség *anyagi helyzetét* illetőleg is érdekes változásokon ment át. Az egyházkerületi belmissziói számla 1930-ig évi 20.000 lei segélyt adott a nagy konferenciák rendezéséhez. Ettől az évtől kezdve az ifjúság Sáfársági Mozgalma

vállalta magára ezt a terhet. 1926-tól évi 40.000 lejjel tartotta fent az egyházkerületi belmissziói számla az utazótitkár fizetését és utiköltségét. Az elmúlt évben ebből a tételből is átvállalt a szövetség 10 000 lejnyi összeget. A tagegyesületek hozzájárulása az elmúlt évben 3565 lei volt. A Sáfársági mozgalom 13 536 lejjel járult hozzá a mozgalom kiadásaihoz. Adományokból 4522 lei gyűlt be.

Az IKE munka módszerére és anyagára nézve legjobb útmutató Dr. Imre Lajos: Vezetők könyve c. munkája. A munka történetére, haladására, itteni speciális viszonyaira nézve lásd: László Dezső (szerk.): IKE munka alapjai című művet. L. D.

3. Az Erdélyi Református Leányszövetség.*

Célja.

Az Erdélyi Református Leányszövetség célja: „Egy társaságba gyűjteni azokat a leányokat, akik Jézus Krisztust Megváltójuknak és Istenüknek tekintik, az Ő tanítványai akarnak lenni hitükben és életükben; együttesen akarnak munkálkodni Mesterük országának a leányok között való terjesztésén és mint református leányok Isten dicsőségét akarják szolgálni.” Krisztus tanítványának lenni hitben és életben, annyit jelent, mint a vele való személyes kapcsolat alapján az élet minden területén és vonatkozásában az evangéliumi keresztyén élet követelményei szerint élni és eljárni. Ezért mozgalmunk buzgó törekvése ráirányítani az erdélyi református leányok figyelmét elsősorban saját lelkükre, melynek mint szőlőtőbe oltott vesszőnek csak Krisztusban van élete, és kibontakozása mindannak az értéknek és gazdagságnak, amivel Isten a női lélekben megajándékozta a világot. Szilárd meggyőződésünk, hogy erre a mai világban különösképpen szükség van.

Az a városi vagy falusi leány, aki otthon, vagy házon kívül bármely munkakörben dolgozik, a leányszövetségi csoportokban nemcsak a szükséges kedélyi felfrissülést találja

* A Leányszövetség munkáját részletesebben ismertettük, mint a fiú-munkát, mert ez utóbbiról az IKE-munka alapjai címen nemrég külön könyv jelent meg.

meg, hanem felébred benne a vágy nem csupán lelkileg mélyülni, hanem szellemileg is növekedni, tehetségeit, szellemi és testi erejét Isten akarata szerint felhasználni. Erre a módot, keretet, alkalmakat és irányítást a Leányszövetség értelmi, testi és szolgálati munkaprogramjában megtalálja. Hány leányszövetséges leány tesz bizonyosságot arról, hogy vasárnapi iskolás gyermekek, fiatalabb leánytársai közt, vagy más leányszövetségi együttes munkában való cselekvő részvétele nem külön megterhelést jelent kenyérkereső munkája mellett, hanem áldott erőforrást az életében. Emellett mennyi tiszta örömet találnak a Szövetség testvéri közösségében, a játékban, kirándulásokon, konferenciákon.

Hívó, öntudatos, tiszta életű leányokat akar nevelni az Erdélyi Református Leányszövetség, akik szolgálatos életükkel szüntelenül az Isten országa és akarata mellett tanuskodnak úgy is, mint leányok; mint református leányok; mint református, erdélyi, magyar, ma élő leányok. A Szentlélek-Isten, aki általuk ezt a munkát végzi, egyre gyűjti seregünket. Ő szól mindazokhoz is, akiknek ez a rövid ismertetés a kezükbe kerül.

Története.

Az evangéliumi ifjúsági leánymunka az egész világra kiterjedő világmozgalom. Európában 23, Amerikában 6, Ázsiában 6, Afrikában 7, Ausztráliában 2 országban folyik ugyanezen célu és módszerű munka. Az egyes országos leányszövetségek történetét tanulmányozva, megfigyelhetjük, hogy rendszerint kicsiny körből indultak ki és Isten egy-egy női lelket indított a leányok evangélizálása gondjának felvételére. Így történt nálunk is. 1921-ben Pilder Mária vallástanárnő a kolozsvári Leánygimnázium, Benkő Ágnes vallástanárnő a sepsiszentgyörgyi, később a nagyenyedi Református Tanító-nőképző tanulóit bibliakörbe gyűjtötték össze. Az úttörők közé tartoztak még Csiky István, néhai marosvécsi lelkész, Nagy Károly püspök, Juhász Albert és néhány lelkész és lelkészné, akik saját körükben szintén megindították a leánybibliakört eleinte kevés taggal. Istennek bölcs és jóságos akaratát látjuk abban is, hogy először kizárólag a lelki oldalát karolták fel a programnak. A leányok kis gyermekkorukat a háború izgalmas és nyomorúságos légkörében éltek. Menekülést, forra-

dalmat, súlyos családi és nemzeti összeomlást szenvedtek el. Isten először összetörte és szigorú bűnbánatra vezérelte gyermekeit, mert megújuláshoz, felemelkedéshez és missziói feladatok meglátásához csak ezen az úton lehet eljutni.

Első konferenciára 1923-ban gyűlnek össze Magyarán. Itt kimondják az „Erdélyi Magyar Leányok Evangéliumi Szövetsége” megalakulását 12 taggal, Pilder Mária vezetésével (július 28-án). November 4-én Nagyenyeden újra összejönnek leánynapra 39-en. Ugyanez évben alapítja az Ifjúsági Ker. Egyesület az „Ifjú Erdély”-t, amely helyet ad a leánymunkának is. „Leányoknak” című rovata egész a mai napig a Leányszövetség orgánuma. 1925-ben nagybbszabású konferenciát rendez a Diákszövetség Brassóban 95 résztvevővel. Ekkor már tudunk 50 olyan vasárnapi iskolás csoportról, melyet bibliakörös leányok vezetnek. A Világdiákszövetség Herkulesfürdőn tartott konferenciáján az IKE tagokkal együtt három diákszövetséges is résztvesz. 1926-ban csak képvisleti konferencia van Sepsiszentkirályon 24 résztvevővel. Több vidéki bibliakörrel tudunk. A Diákszövetségnek nemcsak diák tagjai vannak. Az ifjúsági keresztyén mozgalmak négyes programját ismertetik és kezdik bevezetni a bibliakörökben. 1927-ben a Marosvásárhelyre összehívott nagy konferencia Ófelsége a király halála miatt elmarad, helyett Székelykeresztúron közgyűlést tartanak. Falun is szépszámmal alakulnak bibliakörök. Itt-ott a csoportok helyileg szervezkednek, egymással kapcsolatot keresnek. 1928-ban a marosvécsi konferencia 40 gyűlekezetből 200 résztvevőt számlált, ugyanakkor Segesváron volt leánynap 70 résztvevővel. A leánymunkában ebben az évben kezdődik a külmisszió iránti érdeklődés. Megtörténik helyenként az u. n. Református Leányegyletek megalakulása. Ezeknek élete nem sokáig tartott. 1929. júliusában már Benkő Ágnes vezetésével Székelyudvarhelyen zajlik le az eddig legnépesebb evangelizáló konferencia (300 résztvevővel.) A helyzet az volt, hogy működtek bibliakörök, leányegyletek és diákszövetséges csoportok. 1930-ban utazótíkárt nevez ki a püspök úr, aki 32 olyan helyi leánymunkáról szerez tudomást, amelyekben a négyes program szerint haladnak. A vizaknai konferencián 165 leány jelenik meg. Időközben elrendeződnek a különféle ségek. 1931-ben Marosvécsen 27-en meglárgyalják a helyzetet, a dési evangelizáló konferencián

(239 résztvevővel) az erdélyi leánymunka már Leányszövetségnek nevezi magát. Itt külön vezetőkonzferencián alapszabályt dolgoznak ki, Lidiakörök (cseledmisszió) és a megyei szervezetek megindítását tárgyalják. Megjelenik a Leányszövetség első kiadványa: Nelly Lutz: A megoldatlan kérdés és a Harc a tisztaságért c. füzetek. Az IKE Szövetsége által Segesváron, Sepsiszentgyörgyön és Marosvásárhelyen rendezett vezető-tanfolyamokon leányszövetségesek is vesznek részt. Az enyedi körzet rendez Marosújváron 100 tagu konferenciát, ezenkívül Kolozsváron a vezetők gyűlnek össze tanácskozássra. 1932-ben elkészül a Leányszövetség Ügyrendje, melyet az Igazgatótanács jóváhagyott. 1933. júliusában a tordai konferencia utolsó napján tartott kerületi választmányi gyűlésen hivatalosan megalakul az *Erdélyi Református Leányszövetség* és megválasztja a maga központi vezetőségét. A szövetséghez csatlakozott 71 helyi csoport.

Jelen állása.

Az 1933-i tordai kerületi választmányi gyűlésen csatlakozott 71 helyi szövetséghez az 1934 május 7-i végrehajtóbizottsági gyűlésig még 17 csoport. Az Erdélyi Református Leányszövetségnek jelenleg 88 tagozatban 2023 tagja van. Ennek egyházmegyeenkénti eloszlása a következő:

Bekecsalji	egyházmegyében	4 tagozatban	68 tag
Dési	"	3	75 "
Erdővidéki	"	3	61 "
Görgényi	"	8	146 "
Gyulafehérvári	"	4	76 "
Hunyadi	"	5	114 "
Kézdi	"	2	27 "
Kolozsvári	"	4	88 "
Küküllői	"	1	14 "
Marosi	"	10	240 "
Nagyenyedi	"	8	203 "
Nagysajói	"	3	48 "
Nagyszebeni	"	6	101 "
Orbai	"	7	147 "
Sepsi	"	5	126 "
Széki	"	5	74 "
Szilágysszolnoki	"	2	77 "
Udvarhelyi	"	4	97 "
Óromániai	"	1	20 "
Udvarhelyi Képző			151 "
Kolozsvári Leánygimnázium			40 "
Kolozsvári román iskolák			30 "

52 faluban, 31 városban folyik munka. Falusi tagok száma 1098, városiaké 925, ebből középiskolás 221. Lidiaköri tagok száma átlag 200. Legtöbb a földmives leány, azután az ipáros-munkás, ennél kevesebb a közép, legkevesebb a felsőbb osztálybeli és főiskolás leány. Leányszövetségünknek 41 felelős leányvezetője van.

Szervezete.

Leányszövetségünk nem különálló szervezet, hanem mint a Nőszövetségnek tagozata az Erdélyi Református Egyházkerület belmissziói munkájának szerves része, egyik ága. Az egyházkerület felügyeletét és felsőbb irányítását a kerületi belmissziói előadó és kerületi belmissziói női vezetőitkár által gyakorolja, akik a leányszövetségi kerületi választmányi és végrehajtóbizottsági gyűlésnek hivatalból tagjai. Ügyrendjét az Igazgatótanács határozatával elfogadta.

Az ERLSz szervezete magából a munkából nőtt ki. Az Evangéliumnak az erdélyi leányok közt való 10 évi terjesztése után kezdett a keretek megalkotásának szüksége érezhetővé válni. Kerületileg szervezett hivatalos ifjúsági szövetséggé az 1933. július 7-i belm. előadó által összehívott tordai kerületi választmányi gyűlésen alakult. A helyi tagozat a presbitérium felügyelete alatt áll. Vezetője a lelkész vagy megbízottja. Ügyeit helyi választmány vezeti. A választmány egyes tagjait külön megbízatással láthatja el. (Pl. külön munkaágak önálló vezetése.) Falusi szövetségek általában nem szoktak maguknak tisztikart választani. Kettős tagság van: rendes és érdeklődő.

Egy egyházmegye területén működő helyi csoportok kiépítése és új csoportok szervezése részben a megyei választmány feladata. Ilyen eddig még csak egy van, de megszervezésükig egyházmegyénként egy leányvezető van a megyei munka irányításával megbizva, aki a megyei belmissziói előadó segítségével végzi munkáját. Névsoruk a következő: Bekecsalji egyházmegye, Péterffy Emma Nyárádselye, dési egyházmegye, Üregdy Margit Dés, Ref. elemi iskola, erdővidéki egyházmegye, Nagy Lujza Nagybacon, görgényi egyházmegye, Bőjthe Erzsébet Marosjára, gyulafehérvári egyházmegye, Régeni Lili Gyulafehérvár, ref. lelkészi hivatal, hunyadi egyházmegye, Dósa Margit Déva, Str. Carol 66—68,

Kolozsvári egyházmegye, Papp Erzsébet Kolozsvár, Str. Bra-tianu 40, marosi egyházmegye változás alatt, nagyenyedi egy-házmegye, Daskó Mária Nagyenyed, Str. Coşbuc, nagyszebeni egyházmegye, Szabó Anna Segesvár, Str. R. Ferdinand 99, orbai egyházmegye, Jancsó Sári Sepsimagyarós, sepsi egy-házmegye, Orbán Erzsébet Málnás, széki egyházmegye, Ferencz Katalin Magyardécse, szilágyszolnoki egyházmegye, Czirják Anna Bogdánd, udvarhelyi egyházmegye, Molnár Margit Székelyudvarhely, Ref. Tanítónőképző. A nem említett egy-házmegyéknek nincs megbízottja.

A leányszövetségi munka legfőbb kerületi irányító szerve a Kerületi választmányi gyűlés. Ennek tisztikara alkotja a Végrehajtó-Bizottságot, mely a Leányszövetség állandó igaz-gatási szerve. Tagjai: az egyházkerületi belmissziói előadó, kerületi belmissziói női vezetőtitkár, Benkő Ágnes kerületi elnök Kolozsvár, Ref. Szeretetház, Calea Regele Ferdinand, Zágony Anna kerületi titkár és utazótitkár Kolozsvár, Str. Ilie Măcelar—Damjanich-utca 22 sz., Szabó Magda kerületi pénztáros Kolozsvár, Ref. Szeretetház, Daskó Mária Nagy-enyed, Üregdy Margit Dés, Papp Erzsébet Kolozsvár, Orbán Magda, mint a „Leányrovat” vezetője Kolozsvár, Református Theologia. Tanácskozó tagok az IKE és Vasárnapai Iskolai Szövetség felelős kerületi vezetői. A ref. leányközépiskoláink-ban folyó bibliaköri munka is a Leányszövetséghez tartozik. Az Egyházkerület Nőszövetségével az együttműködést, egymás munkájában való segítséget és kapcsolatot azzal is kifejezik, hogy helyi és kerületi gyűléseiken egymást kölcső-nösen képviseltetik és a Leányszövetség a Nőszövetségnek évi munkájáról jelentést tesz.

A munka anyagi fedezetét helyileg a tagsági díjak, kö-zös szolgálattal szerzett pénz és adományok alkotják. Kerü-letileg a helyi szövetségek jövedelmének beküldött 10 száza-léka, tagok megajánlása és adományok.

Munkái.

Lelkinevelés: A Leányszövetség tagjait az Igével való rendszeres táplálkozásra, istentiszteleten való részvételre, ur-vacsorával való rendszeres élésre, adakozásra buzdítja és hűségre azokhoz a közösségekhez, melyekbe beleszületett. Kivétel nélkül minden helyi tagozatban hetenként bibliaórát

tart. Az imaóra sajnos nem olyan rendszeres és magától értetődő nálunk, mint más, külföldi szövetségekben. Vallásos estélyeket, szeretetvendégségeket rendez, valamint körzeti és országos konferenciát, ahol a leányok lelki kérdéseiket az Ige fényében közösen megbeszélhetik.

Értelmi nevelés: Havonta van ismeretterjesztő összejövetel külön, vagy bibliárával kapcsolatban. Ugy ennek, mint a másik három munkaágnak évi programját a Végrehajtó Bizottság készíti és küldi el a szövetségeknek. Az elmúlt évben a magyar irodalom kiváló alakjaival és műveikkel és az Erdélyi Református Egyház történetével, intézményeivel foglalkoztak. Néhány tagozat külön könyvtárral rendelkezik. Tagjait jó könyvek olvasására buzdítja. Felkarolja a magyar kézimunkát, népviseletet és népdalt. Konferenciáin ismeretterjesztő, a mai élettel kapcsolatos kérdéseket hoz felszínre.

Testi nevelés: Ezen a téren eddig az emberi szervezet, különböző betegségek, betegápolás és tornagyakorlatok ismertetése volt programmon. Hét városi tagozatban folyik rendszeres tornatanítás. Játszani, kirándulni szoktak. Konferenciákon a női élet egészségtana köréből vett előadások, megbeszélések mindig szerepelnek valamint játék, kirándulás, fürdés, újabban reggeli torna is.

Szolgálat: A vasárnapi iskola vezetése eleitől kezdve szívesen végzett szolgálata a tagoknak. Nagyobb városokban 10—12 vasárnapi iskolai vezető is van. Utóbbi években lendületet vett a cselédmisszió és serdülő-munka. Lidia-kör működik: Brassóban, Sepsiszentgyörgyön, Marosvásárhelyen, Nagyenyeden, Székelyudvarhelyen, Besztercén, Marosújváron. Nőszövetségi és egyházközségi megmozdulás mindig segítségre és résztvevőre talál a leányszövetséges csoportokban. A tagok között egymás terhe hordozásának szép példái láthatók. Külmisszióban négy év óta imádsággal, rendszeres tanulmányozással, adakozással vesz részt a szövetség. Misszionáriusunk uti felszereléséhez örömmel járultak hozzá a tagozatok. Huszonegy leány minden jövedelme 10 százalékát az Isten ügyének szolgálatára adja. Az Egyházkerület belmissziói költségeihez 10.000 Leivel járul hozzá, elvállalván az utazótitkár fizetése terhének egy részét. Tagjaitól fejenként 2 leit gyűjt s ez összeget a Református kórháznak fizeti azzal a céllal, hogy kórházi ápolásra szoruló szegény sorsu

tagjai ápolási költségeire fordíttassék. 1933. januárjában a székelyudvarhelyi képzőben vezető tanfolyamot rendezett a Végrehajtó Bizottság összesen 108 résztvevővel. Fegyelmi Szabályzatot dolgozott ki. Az 1933—34. munkaévben hét körzeti konferencia volt 380 résztvevővel és két evangélizáló konferencia 240 résztvevővel. A Leányszövetségek Világszövetsége genfi központjával levelező kapcsolatban áll Leányszövetségünk.

*

Az itt röviden ismertetett Erdélyi Református Leányszövetség tagjai szeretettel hívják és várják minden erdélyi református leánytestvérünket áldott élet és munkaközösségünkbe!

„Hogy mindnyájan egyek legyenek . . .” (János ev. 17 21.)
Zdony Anna.

4. Nőszövetségi munka.

1923-ban a kolozsvári ref. theologiai fakultáson a professzorok vezetésében egy asszonybiblikör indult meg. Ebből a biblikörből indult ki az a gondolat, hogy a gyülekezet összes asszonyait összefogó nagy nőszövetséget kell indítani. Ugyanebben az időben más gyülekezetekben is működnek már asszonybiblikörök, vagy olyan nőegyletek, amelyek az egyházzal való szorosabb kapcsolat alapján szeretnének munkálkodni. A kolozsvári Nőszövetség mint a kerület ilyen néven szervezett és munkálkodó belmissziói alakulata 1927-ben alakult meg és kérte az egyházkerület Igazgatótanácsát, hogy működését engedélyezze. 1928-ban már megalakul a kerületi alakulat is, miután az egyes egyházmegyéek egységbe fogták a területükön szervezkedő gyülekezeti csoportokat. A szövetség 1929-ben már 150 bejelentett (több be nem jelentett) helyi alakulatában 8000 asszonyt foglal magában. 1931-ben, mikor a királyhágómelléki kerület Nőszövetsége 111 csoportjával és 8000 tagjával szintén megalakul és a mi szövetségünkkel megalkotja az országos szövetséget, Nőszövetségünk már 490 bejelentett alakulatban 25.000 tagot számlál.

A nőszövetségi munka gyors terjedésének egyik oka abban a mély szükségben van, amelyikben egyházunk él.

Érett asszonytársadalmunk érzékeny lelke vette először észre, hogy egyházi életünkben nem elég csak az ifjúság és gyermekek lelkében rejteni el az élő egyház csiráit, hanem a felnőtt társadalmat is életszálakkal kell egyházunkhoz kapcsolni. Egyházkerületünk női vezető titkára, Pilder Mária esztendőnk nehéz munkájában szervezte a vidéki csoportokat. A megválasztott tisztikar élén dr. Makkai Sándorné elnöknővel csodálatraméltó agilitással karolta fel az asszonyok közötti belmisszió ügyét. A szövetség hivatalos lapja 1929. óta adta az utasításokat a szövetség tagozatainak, építette a nők belső életét. Egyházkerületünk püspökének egyik legkedvencebb munkaköre a nőszövetségi munka, amelyet értékes adományaival állandóan személyesen is szolgált nagy és kis ügyekben egyaránt.

A Nőszövetség munkája a helyi, egyházmegyei és kerületi tagozatban folyik.

A helyi munka alapja a legtöbb gyülekezetben a bibliakör. Megállapítható, hogy a helyi alakulat munkájának mélysége mindig egyenes arányban van azzal, ahogy a tagok a bibliaórákat látogatják. A bibliaórák mellett a legkülönbözőbb társas összejöveteleket rendezi a szövetség, mindig igazi leleményességgel találva ki azt a módot, amellyel az asszonyok érdeklődését nemcsak felkelti, de ki is elégíti. A munka legnagyobb hatása az egyes szövetségek nagy anyagi támogatásában látszott meg. 1931-ben az összes helyi alakulatok négy és félmillió lejt pénzadománnyal és több mint egymillió lejt természetbeni adománnyal járultak hozzá gyülekezeti és kerületi egyházi munkák támogatásához. Ennek az összegnek körülbelül egynegyede templomépítési, javítási, díszítési célt, másik egynegyede iskolai segílyt jelentett. Az adományok legnagyobb része szegénygondozási célokat szolgált. A közös intézmények közül különösen a szászvárosi árvaházunkat és kolozsvári kórházunkat karolta fel a Nőszövetség. Az egyházmegyei alakulatok építették egyházaink gyülekezeteinek belső lelki közösségét. A kerületi szövetség a közösség ápolása, nagy gyűjtő akciók vezetése mellett kulturális téren is sokat dolgozott. Versenyeket rendezett a kerület összes iskolás gyermekeinek bevonásával a magyar írás-olvasásból, ösztöndíjakat adott jó tanulónak és pályázatokat hirdetett a középiskolás ifjúságnak.

Az egyes gyülekezeti alakulatok közül különösen a kolozsvári szövetség munkája emelkedik ki. Könyvünk más részében már ismertetett aggmenházát és napközi otthonát nemcsak megszervezi, de állandóan bővíti is, a gyülekezet többi belmissziói szerveivel közösen 25 diák ingyen ebédjéről gondoskodik egész tanéven keresztül. Lényeges adományokkal támogatja a gyülekezet iskoláit. 1930-ban ez a nőszövetség 780.000 lei összeget fordított különböző szeretetmunkák és intézmények támogatására.

A kerületi nőszövetségben jelenleg 521 csoport működik 28.123 taggal. Az elmúlt évi áldozatkészség 2,578.350 leit tett ki.

A *kerületi szövetség elnöke* dr. Makkai Sándorné (Kolozsvár, Ref. Püspöki palota), *titkára* Székely Jánosné (Kolozsvár, Ref. leánygimnázium), *pénztáros* dr. Szöllösi Jánosné (Kolozsvár, Calea Victoriei 44). Utazótitkári állás a titkárnő külföldi tanulmányútja miatt betöltetlen. A szövetség hivatalos lapja a *Református család* c. havi lap. Szerkesztik: *Maksay Albert, Pilder Mária és Lőrinc Mára*. Szerkesztőség Kolozsvár, Ref. Theologia. Kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Str. Bra-tianu 51.

A munka részletkérdései megismerhetők a szövetség hivatalos lapjából. L. D.

5. A férfiszövetségekről.

A vasárnapi iskolai, ifjúsági keresztyén egyesületi és leányszövetséges munka abban különbözik a nőszövetségi munkától, hogy kis kezdetből kiindulva személyes hatásokon át terjedt szélesebb körök felé. Mindhárom munka csak tíz éves fejlődés után jutott el oda, hogy szervezett formát is öltött maga-ra. A nőszövetségi munka egyszerre szélesebb alapokon és nagyobb területen indult meg. Amikor egyházunk felnőtt társadalmának tekintélyes tömegei voltak a nőszövetségekben megszervezve és látszott, hogy ennek a munkának milyen kibeszélhetetlen jelentősége van az egyház megébredése és szolgálatba állása körül, felmerült a terv, hogy az egyház férfi társadalmát is hasonló alapokon szervezze meg az egyház. Az 1931-ben Nagyváradon rendezett egyházkerületközi nagyhéten merült fel határozott formában a férfiszövet-

ségek megalakításának terve. Közvetlenül a nagyhét után meg is indult a részletek kidolgozására irányuló munka és nem sokkal a nagyhét után az egyházkerület vezetősége megalkotta a szövetség ügyrendjét és azt a kultuszminiszteriummal is elfogadtatta.

Míg a nőszövetségek munkája inkább arra irányult, hogy egyházunk szeretetmunkái támogatására szervezze meg az asszonytársadalmat, addig a férfiszövetségek közvetlen feladata a református társadalom társadalmi akciókban való részvételére irányuló megszervezésében látszik. A nagy gazdasági válságban egyes kisebb csoportok alakultak országszerte, hogy felekezeti és nemzeti alapon az önállóság érdekében szervezzék meg a társadalmat. Már mindenki a szervezett társadalmi formák mögött találta meg érdekei szervezett védelmét, amikor nagyobb városi gyülekezeteink a férfitársadalom szövetségekre való tömörítéséhez láttak. A többi belmissziói munkák már megindulásukkor megtalálták az egyházi sajtóban azokat az irányelveket, melyek alapján dolgozniuk kell. Sajnos a férfiszövetségi munkának ezt a támogatást nagyon kell nélkülöznie. Azután a többi belmissziói munkák megindulását elősegítették a konferenciák és a titkári látogatások. Ebben a legújabb belmissziói munkában alig egy pár kezdeményező konferencia történt és még nincs a mozgalomnak utazótitkára. Emellett férfitársadalmunk sokkal távolabb áll egyházunktól, mint asszonyaink serege. A férfiak elfoglaltsága is sokkal nagyobb és így kevesebb időt tudnak szakítani arra, hogy egyesületi munkában vegyenek részt, másfelől a férfiak kevesebb idejét is több egyesület vagy alakulat vonja el a férfiszövetségi munkától.

Ilyen nehézségek ellenére is két év alatt 143 férfiszövetség alakult meg 6147 taggal. A legtöbb egyházmegyében már a megyei tagozat is munkába állott. A kerületi szövetség megalakítása előkészület alatt van.

Az egyes csoportok munkájában az látszott meg, hogy legnehezebb egyházunk férfitársadalmának egyházi megszervezése. Az előadások és bibliaórák, melyeket a szövetség rendezett, mindig látogatottak. Egyházunk férfitársadalma mélyen érzi, hogy szüksége van arra, hogy gondolkodását és szívét egyháza különös missziói gonddal nevelje és egyengetse. Ha a férfiszövetségeknek ez az ébresztő és öntudato-

síló belső munkája megerősödik, el fog érkezni az az idő, amikor nőszövetségi munkánkhoz hasonlóan férfiszövetségeink is döntő tényezői lesznek egyházunk életének.

Az egyházi újságok közül a *Kiadító Szó* nyitott külön rovatot a munka kérdéseinek figyelemmel kísérésére. Ugyancsak ez a lap adta ki az első és egyetlen férfiszövetségi vezérfonalat is *Egymás terhét hordozzátok* c. alatt 1933. és 1934. években. L. D.

6. Iratterjesztések.

A modern belmissziói munkának egyik legfontosabb eszköze az iratterjesztés. Az iratterjesztésnek két szükségéről kell gondoskodnia: egyfelől megfelelő iratokat kell kiadnia, másfelől ezeket ez iratokat olcsón és gyorsan el kell juttatnia az olvasó közönséghez.

Egyházkerületünknek még az új belmissziói munkák megindulása előtt volt iratterjesztése, amennyiben saját kiadásában jelentette meg az énekeskönyvet és a Heidelbergi Kátét. Az új impérium beállása után megindította a külön parochiális könyvtár sorozatát, melyben eddig hat nagy kötet jelent meg.

A belmissziói jellegű iratterjesztés megindulása Az *Út iratterjesztéséhez* kapcsolódik. Ez a lap mindjárt új megindulása után (1923.) hozzálátott kisebb traktátusok kiadásához. Az *Ünnepnapok* című sorozat rövid idő alatt egész egyházunk olvasnivalója lett. Az *Erdélyi Magyar Református Nap-tár* szintén csakhamar nagy közkedveltségre tett szert. A lelkipásztorok és intelligenciánk művelésére nagyobb könyvek kiadását is szívesen vállalta Az *Út* iratterjesztése.

Az *Út* iratterjesztésével egyidőben indult meg az *Ifjú Erdély* korábban alakult kis iratterjesztésének a tovább építése is. Ez az iratterjesztés *Élő Könyvek* c. alatt főleg az ifjúság számára adott ki füzeteket és könyveket. 1925-ben a két lap iratterjesztése fuzionált, majd egy év múlva úgy vállott szét, hogy Az *Út* iratterjesztésének raktárállományát megvásárolta az egyházkerület, aki most már Iratterjesztés c. alatt beállított egy külön ügyosztályt. Az *Ifjú Erdély* iratterjesztésének fellendülése és nagyobb arányúvá válása ezzel az időponttal kezdődik. Gondja kiterjed a belmissziói munka más ágaira

is. Főleg a vasárnapi iskolai munka részére ad ki képeket, ellenőrző füzeteket. Raklárán tartja az összes behozható magyarországi keresztyén kiadványokat. Évi forgalma a jobb esztendőkhöz túlhaladja a félmillió leit. Az Ut és Ifjú Erdély iratterjesztésének megerősödése, a szerkesztők munkája mellett, elsősorban *Bekess Károly*, theologiai háznagynak a szolgálatát, aki az utolsó évek alatt Erdélyben legtöbbet tett a keresztyén könyvek diadala érdekében.

Az egyházkerületi iratterjesztés munkája gyors iramban válik nagymérettűvé. Az iratterjesztés folytatja az Ünnepnapok sorozat kiadását, megindít egy bolsevista propaganda ellenes sorozatot. Munkája nagyobb részét az egyházkerület hivatalos kiadásában megjelenő énekeskönyvek és valláskönyvek kiadása és terjesztése teszi ki. Mindjárt működése első évében 27.827 könyvet hoz forgalomba, köztük 2135 Bibliát és 7409 Egyházi Énekeskönyvet. A következő évben a forgalom 35 221 darabra emelkedik. A rekordot 1929-ben éri el, mikor 48.127 könyvet hoz forgalomba. Az 1932-ös forgalom már lényeges csökkenést mutat (20.642). Ennek okát a nehéz gazdasági helyzet mellett abban kell keresnünk, hogy az egyház valláskönyv és egyházi énekeskönyv szükséglete a megelőző évek alatt kielégítést nyert.

Iratterjesztéseink munkájának legnagyobb akadálya az, hogy még nem tudtak utazó terjesztőket beállítani. Ezek alkalmazása sokkal elevebbé tenné a munkát. Az egyházkerületi iratterjesztésnek több népies füzetet kellene forgalomba hoznia.

A királyhágómelléki kerület szintén felállította pár év előtt a maga külön iratterjesztését, amelyik könyvek kiadásával is foglalkozik.

L. D.

7. A Sáfársági mozgalom.

Ifjúsági belmissziói munkáinknak egyik legértékesebb hajtása egyházunk sáfársági mozgalma. 1927-ben az ifjúság révi nyári konferenciáján felmerült a kérdés, miképpen tudna az ifjúsági keresztyén mozgalom maga gondoskodni legfontosabb kiadásai fedezéséről. Legelső sorban évi 20.000 lejnyi összeget kellett előteremteni, hogy ebből az összegből a két ifjúsági konferencia segélyezésére fordított kiadásait lehessen

fedezni. Ezt az összeget az egyházkerület belmissziói szám-lája hordozta eddig. Az ifjúság megbeszélésének eredménye lett a sáfársági mozgalom megindulása. A mozgalom a kö-vetkező alapelveket szögezte le mindjárt a megindulásánál: 1. Minden Istené. 2. Mindentünket elszámolás kötelezettsége mellett Istentől kaptuk sáfárságba. 3. Ezért mindenünkkel Isten dicsőségére kell munkálkodnunk. 4. Hogy a fenti három alapelvet komolyan vesszük, a mozgalom tagjai kötelezik ma-gukat, hogy jövedelmük $\frac{1}{10}$ részét Isten országa céljaira ajánl-ják fel. A tized tehát nem meríti ki a sáfárság lényegét, ha-nem csak szimbolizálja azt.

Az alakuláskor 37 tag jelentkezett, akik az első munka-évben azzal a 20 fiúval együtt, akik a mozgalomba való belépés helyett bizonyos hozzájárulást ajánlottak fel, 8608 lejt adtak össze. A mozgalom évről-évre erősödött. Az 1928/29-es munkaévben az adományok már 27.002 lejt tettek ki. Ekkor már a mozgalom fedezte az ifjúsági konferenciákön szét-osztott segélyeket.

A mozgalom mindig világosan állította tagjai és az ér-deklődők elé, hogy célja nem pénzszerzés, hanem Istenországa szolgálata. A pénz csak egyik eszköz ennek a célnak szol-gálatára. A tagokat belső közösségben tartja a mozgalom azáltal, hogy minden esztendőben egy napos konferenciát rendez a tagok erősítésére és lelki támogatására. Az egy helységben lakó tagok minden hét első szombatján ima- és biblia-órara gyűlnek össze. A tagoknak „Áron vétettek meg” felírásu kis perselyük van a tized gyűjtésére. A tized ifjúsági munkára szánt részét a tagok ebben a perselyben szokták a konferenciai perselybontásra elvinni. A negyedévenkénti körlevél szintén nagyon segít a tagok összetartásában.

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazgatótanácsa 10.312—1929. sz. alatt fogadta el a mozgalom alapelveit és engedélyezte a mozgalmat.

A mozgalomnak jelenleg több mint száz tagja van. E száz tag közül 15 az idén nyáron tartott sáfársági konferen-cián kimutatást adott be pénzével való sáfarkodása felől. A tizenöt tag adománya összesen 54 000 lej volt. Ebből 15.000 lej ment egyházközségi célokra, 10 000 lej ifjúsági munkára (az összes tagok 16.000 lejt adtak be az IKE szövetség köz-

ponti pénztárába), 12 000 lej az Árvaházra, 5000 lej a külmiszióra és 22.000 lej egyéb jótékony célra.

A mozgalom hivatalos lapja, ahol közleményei megjelennek, az *Ifjú Erdély*. Eddig három kiadványa jelent meg: *A keresztyén sáfárság kis könyve*, Dr. Imre Lajos: *A sáfárkodó egyház* (1930) és *Hit és szolgálat* (1934) Erdélyben is megjelent az *Élő Könyvek* sorozatban *Fiers Elek: Isten pénzügyei* c. könyve, amelyik szintén a sáfárság kérdéseivel foglalkozik. A mozgalom velítő gépét az egyházkerületi ifjúsági utazótitkár használja utazásai alkalmával. L. D.

*

A szórvány- és regáli misszióról itt azért nem irtunk, mivel erről a kérdésről külön könyvet adunk ki.

II. EGYHÁZUNK KÜLMISSZIÓI MUNKÁJA.

Belmissziói munkáink megindulásával egyidőben kezdett egyházunk külmiszió iránti érdeklődése is éledni. Legelsősorban leány és fiú konferenciáinkon szerepel a külmiszió kérdése egy-két előadásban. Majd az egyházi lapok, különösen az *Ifjú Erdély* közölnek külmisziói cikkeket. Ugyancsak az *Ifjú Erdély* ad ki három külmisziós füzetet az *Élő Könyvek* sorozatában: *Mimóza*, *Gandhi a nagy lélek* és *Mi a külmiszió* címen. Nemsokára a református nagyhetek programján is szerepel a külmiszió egyik-másik kérdése.

Babos Sándor lelkész 1927-ben, baseli tanulmányai alatt kapja meg Isten parancsát, amely őt a külmisziói munkára kötelezi. Másfélévet tanul a baseli missziói iskolában és mohamedán misszióra készül.

Hazaérkezése után fokozottabb mértékben nő a misszió iránti felelősség. Itthon több évet tölt el segédlelkészi szolgálatban, majd 1931. őszén, dr. Makkai Sándor püspök külmisziói titkárrá nevezi ki azzal a megbizással, hogy kimeneteleig itthoni otazásai által szolgálja a misszió hátvédjének megteremtését. Mellette *Horváth Jenő*, aninószai lelkész kap megbizást a misszió barátai szervezésére és összetartására, ő szerkeszti 1932. óta „Egyház és misszió” címen az egyházkerület külmisziói havilapját (Aninoasa, jud. Hunedoara ref. lelkészi hivatal).

Babos Sándor egy évet tölt el itthoni külmisziói mun-

kában, mivel 1932. őszén a skót ref. egyház hívására, az edinburghi teológiára megy, hogy ott megismerkedjék a skót egyház missziói munkáival. Mialatt kint tanul, egyházunk megállapodott a skót egyházzal, hogy Babos Sándor kibocsátása után, a skót egyház szárnyai alatt végez missziói munkát Mandzsuriában mindaddig, míg az erdélyi egyház elég erős lesz önálló missziói telep létesítésére. Fenntartásáról a két egyház fele-fele arányban közösen gondoskodik.

Ilyen előzmények után bocsátotta ki egyházunk 1933. őszén Babos Sándort, mint egyházunk első külmisszionáriusát Mandzsuriába. A missziói mezőn, Babos Sándor első éve nyelvtanulással telt el. A közeljövőben kialakul végleges munkahelye.

A külmissziói munka *ittthoni támogatásra* szolgál a „külmisszió barátai”-nak szervezése, az utazótitkár látogatása (Kovács Géza Kolozsvár, str. Regimentul inf. 83. No. 10—Kereszt-u. 10), a külmissziói ujság és az ez évben másodszor megrendezett külmissziói konferencia. Két film is készült Babos eddigi munkájáról, amit az utazótitkár kívánatra bemutat. A külmisszió barátai perselyekben gyűjtik adományaikat. A gyülekezetek október 31-én adakoznak a külmisszió céljaira.

L. D.

V.

EGYHÁZUNK IDŐSZAKI SAJTÓJA
ÉS A KÁROLI GÁSPÁR TÁRSASÁG.

1. Egyházunk időszaki sajtóirodalma.

Amilyen mértékben ébredt meg és vállalt újabb és újabb munkákat a világháború utáni helyzetébe került romániai magyar ref. egyház, olyan mértékben erősödött meg időszaki sajtója is.

Az impériumváltozás előtti korszakból maradt fent az egyházkerület hivatalos lapja a *Református Szemle*. A tíznaponként megjelenő lap XXVII. évfolyamában jár. Szerkesztője Vásárhelyi János lelkész, az egyházkerület főjegyzője. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Str. Bratianu 51. Előfizetési díj évi 200 lei.

Az *Út* c. havi folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka szolgálatában áll. Dr. Ravasz László alapította 1915-ben. Szerkesztik: dr. Imre Lajos és dr. Tavaszy Sándor. A lapon keresztül a tudományos theologia és pedagogia gyakorlati és elméleti kérdései egyaránt megvilágítást nyernek. Előfizetési ára évi 120 lei. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Ref. Theologia.

A többi egyházi ujságunk mind egyházunk új helyzetében született meg.

Egyetemes igényű, mozgalmakat szolgáló lapok, amelyeket a mozgalmak ismertetése során már bemutattunk: *Vezetők lapja* és *Az én kicsinyeim* a vasárnapi iskolai munkát szolgálja; egyetemes fiú és leány keresztyén munka szolgálatában áll a XII. évfolyamát író *Ifjú Erdély* (szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Ref. Theologia). A falusi ifjúság lapja a *A Református Ifjúság*, II. évfolyam, szerkeszti Pálffy Károly Acatari-Ákosfalva, Marosmegye. Előfizetési díja évi 20 lei. A nőszövetségi munka lapja a *Református család. Egyház és misszió* c. (III. évf.) havi lap Horváth Jenő szerkesztésében a külmisszió alapját szolgálja. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Aninoasa, Hunyadmegye.

Az egyház szélesebb rétegeihez szóló *Kidltó Szó* (rég-
gebb Kálvinista Világ) VIII. évfolyamát dr. Tavaszy Sándor
szerkeszti. Főmunkatársai: Biró Sándor és László Dezső.
Előfizetési ára évi 100 lei. A havonta megjelenő lap egy-
házunk intelligens vezető rétegét akarja a sajtó útján az élő
református egyház szolgálatában támogatni. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Kolozsvár, Ref. Theologia.

A Márk Mihály agyagfalvi lelkész szerkesztésében meg-
jelenő *Harangszó* (hetente megjelenő téli ujság) a falusi fel-
nőtt egyháztalagok lapja. Évi előfizetési díj 35 lei. Szerkesztő-
ség és kiadóhivatal: Lutița, p. Mugeni, Udvarhelymegye.

A lelkipásztori munka szolgálatában áll az igehirdetés
gyakorlati közlönye, a Kádár Géza zilalli lelkész-esperes,
egyházkerületi generális direktor szerkesztésében és kiadásá-
ban megjelenő *Lelkipásztor* (XIV. évfolyam). Előfizetési díja
évi 200 lei. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Ref. lelkészi hi-
vatal Zilah.

Egyetemes lelkipásztori érdekeket szolgál a *Református
Lelkipásztor* c. két hetente megjelenő lap. Felelős szerkesztő
Peleskey Sándor. Előfizetési díj évi 160 lei. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Ref. lelkészi hivatal Viile Satu-Mare, Szatmár-
megye.

A sok *gyülekezeti ujság* közül kétségkívül legnagyobb
jelentősége van az *Egyházi ujság* c. bukaresti gyülekezeti
lapnak, amelyik az egész ókirályságbeli egyházi életnek nem-
csak rögzítője, de irányítója is. Szerkeszti Nagy Sándor.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: București, Str. Stirbey-Vodă 9.
Előfizetési díj évi 70 lei. (VI. évf.)

Ismertebb gyülekezeti lapok:

Reformátusok lapja. Kolozsvár, szerkeszti Vásárhelyi János
Egyházi közélet. Dés, szerkesztik Farkas Albert és Ko-
vács László.

Református egyházi élet. Nagyenyed, szerkeszti Ko-
vács Pál.

A kirdtyhágómelléki egyházkerület hivatalos lapja: *Re-
formátusok Lapja* (VIII. évf.), szerkesztik Debreczeny István
és Kovács József. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Nagyvárad,
Ref. Püspöki hivatal. Megjelenik havonta háromszor. Elő-
fizetési díj évi 360 lei.

Az egyházkerület családi néplapja a két hetente megjelenő *Református jövő.* (II. évf.) Szerkesztik Debreczeny István és Kiss Bertalan. Előfizetési díj évi 52 lei. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Nagyvárad, Ref. Püspöki hivatal. *L. D.*

2. A Károli Gáspár Társaság.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság jelentőségét a közelmúlt és a jelen magyar protestántizmusának életében nem lehet felbecsülni. A társaság kiadásában jelenik meg a legjobb magyar protestáns folyóirat: a Protestáns Szemle, tudományos és népszerű kiadványai a folyton gazdagodó protestáns irodalomnak gyöngyei. A társaság emellett a fontosabb külső munka mellett a magyar protestántizmus legjobb erőinek tömörítése által szintén felbecsülhetetlen szolgálatot végez.

A MPIT jelentőségének meglátása vezette egyházi életünk vezetőinek figyelmét arra, hogy 1929. őszén a romániai református egyház Nagykárolyban rendezett nagyhetén Károli Gáspár Társaság név alatt egy hasonló szervezet létesítését vegyék tervbe. Ezen a nagyhéten ünnepelte egyházunk a bibliafordító születésének négyszáz éves fordulóját. Ez e tény adta a gondolatot, hogy a társaság neve legyen: Károli Gáspár Társaság.

A nagykárolyi nagyhét csak a társaság munkájának alapelveit fektette le és kiküldötte az előkészítő bizottságot. A társaság célja nagyon gazdag: Egyfelől a népszerű és tudományos református irodalmat akarja szolgálni alkalmas könyvek kiadásával és terjesztésével, másfelől a református írókat, művészeket akarja egy táborba tömöríteni. A gyakorlati egyházi munkák közül különös mértékben a szórványok gondozását látja közvetlen feladatának. A szórványok részére ingyenes könyvek kiadását veszi tervbe.

Két év múlva, 1931. őszén a nagyváradai nagyhéten alakult meg a társaság véglegesen. Elnöke dr. Makkai Sándor és Thury Kálmán, titkára Maksay Albert, pénztárnoka dr. Darkó Ákos. Az egész társaság vezetőségének megválasztása mellett megalakult a társaság tudományos, irodalmi és művészeti szakosztálya is. Alakuláskor a társaságnak összesen 585 tagja volt.

Az alakulás után a társaság működését megkezdette. Két könyvet adott ki: *Vásárhelyi János* „A család élete” címen egy hitéplő iratot és dr. *Nagy Géza* összeállításában egy egyháztörténeti adattárt: „Külföldön bújdosó erdélyi diákok levelezése. Szenvedő papok, szenvedő egyházak” c. alatt. A társaság rendezett egy felolvasó ülést és egy képművelést Kolozsvárt.

A társaság előtt olyan feladatok állanak, melyeknek megoldása elengedhetetlenül fontos az egyház élete szempontjából.

L. D.

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó .	3

I. Amit mindenkinek tudnia kell egyházunkról.

1. Az egyház Krisztus teste. (T. S.) .	7
2. Egyházunk hitvallása. (T. S.) . .	8
3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól? (T. S.)	9
4. Egyházunk alkotmánya. (I. L.)	11
5. Egyházunk hatóságai. (I. L.) .	13
6. Egyházunk statisztikája. (I. L.) . . .	16
7. Az erdélyi ref. egyház kialakulása. (B. S.) .	19

II. Egyházunk iskolái.

Az erdélyi ref. egyház iskolái. (B. S.) .	27
1. Elemi iskolák. (B. S.)	29
2. Középiskolák. (B. S.) .	32
3. Főiskolák. (B. S.)	43

III. Egyházunk szeretetmunkákat végző intézményei.

Szeretetintézményeink. (B. D.)	49
1. Diakonissza intézetünk és kórháza. (B. D.)	49
2. Árvaházunk. (B. D.) .	51
3. Aggmenházaink. (B. D.) .	53
4. Szeretetházaink. (B. D.) .	54

IV. Egyházunk missziói munkái.

I. Egyházunk belmissziói munkái. (L. D.)	59
1. A vasárnapi iskola. (L. D.)	62
2. Az IKE munkája. (L. D.)	64
3. Az Erdélyi Ref. Leányszövetség. (Z. A.) .	67
4. Nőszövetségi munka. (L. D.)	74
5. A férfiszövetségekről. (L. D.)	76
6. Iratterjesztéseink. (L. D.) .	78
7. Sáfársági mozgalom.(L. D.)	79
II. Egyházunk külmissziói munkája. (L. D.)	81

V. Egyéb egyházi munkák.

1. Egyházunk időszakai sajtója. (L. D.)	85
2. A Károli Gáspár Társaság. (L. D.) .	87

ÉLŐ KÖNYVEK

1. *Fosdick H. G.*: A második mértföld. (Elfogyott.)
2. *Csiky István*: „Jer és lásd meg.” (Elfogyott.)
3. Szemelvények *Augustinus* vallomásából. Elfogyott.
4. *Kutter H.*: Pál Apostol. Ára 8 Leu. (Elfogyott.)
5. „*Zengjen hálaének.*” V. bővített kiadás. 15 L.
6. *Williams György*, az Ifjúsági Ker. Egyesületek alapítója. (Elfogyott.)
7. *Móricz Miklós*: Ghandi, a nagy lélek. (Elfogyott.)
8. *Mimóza*: Egy indiai leány története. 16 Leu.
9. *Fiers Elek*: Isten pénzügyei. Ára 15 Leu.
10. „*Az Úr csodásan működik.*” Bibliaköri vezérfonal. I. év 16 Leu. (Elfogyott.) II. év 10 Leu. III. év 12 Leu. IV. év 10 Leu. V. év 14 Leu. VI. év 12 Leu.
11. „*Itt az Isten köztünk.*” Csendes órai kalauz 1929., 30., 31., 32., 33. és 34. évre. 1935. évre előkészületben.
12. *Ldszló Dezső*: Bethlen Gábor keresztyén élete. (Elfogyott.)
13. *Ldszló D.*: Az erdélyi ref. egyház története. 10 L.
14. *Dr. Imre L.*: A sáfárkodó egyház 10 Leu.
15. Mi a külmisszió? Ára 20 Leu.
16. *Értelem, Erő, Akarat*. Leányszövetségek IKE-ek értelmi, testi és szolgálati nevelésének programja. I. füzet 15, II. füzet 10 Leu.
17. *Mott János*: A legkeményebb küzdelem az ifjú életében (Elfogyott.)
18. *M. Nagy Ottó*: Van reménységünk. (A halottak feltámadásáról.) Ára 4 Leu.
19. *Dr. Mann Traugott*: Érettség és tisztaság. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára 14 lei.
20. *Mózes András és Kése Attila*: A magyarok története. Ára 14 lei.
21. *Imre Lajos*: Hit és szolgálat. (A keresztyén sáfárság kis könyve.) Ára 8 Leu.

Kaphatók az „IFJÚ ERDÉLY” kiadóhivatalában,

Dolgozatok a református theologiai tudomány köréből

Kiadják az erdélyi református egyházkerület kolozsvári theologiai
Fakultásának tanárai

1. sz. Dr. Gönczy Lajos: A református egyház kultusza 20.—
2. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A Kijelentés feltétele alatt 40.—
3. sz. Dr. Imre Lajos: Isten és az emberi lélek 20.—
4. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A dialektikai theologia problémája és
és problémái 20.—
5. sz. Maksay Albert: Az exegesis problémái 25.—
6. sz. Dr. Gönczy Lajos: Az igehirdetés tényezői 25.—
7. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A theologiai irányok átértékelése. (A dia-
lektikai theologia, mint a theologiai irányok korrekciója.) . . . 35.—
8. sz. Dr. Imre Lajos: A Kijelentés és a pedagógia 35.—
9. sz. Dávid Gyula: Kálvin gazdasági etikája 20.—
10. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A szociális gazdasági törekvések theolo-
giai megítélése. (A szociálizmus, kommunizmus.) 35.—
11. sz. Borbáth Dániel: A vallástörténeti és a dialektikai theológiának
a Kijelentésről szóló dogmatikai tanításai 25.—
12. sz. Dr. Imre Lajos: A protestántizmus és a proletáriátus 25.—
13. sz. Niebergall, erdélyi emlékfűzet **kedvezményes** ára 40.—
14. Nagy József: Kálvin és a művészetek 35.—
15. Dávid Gyula: A keresztyén etika kérdése és irodalma a jelenben . 15.—

Az itt hirdetett kiadmányaink mindenike
kapható az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia,

Megjelent!

Megjelent!

DR. KECSKEMÉTHY ISTVÁN theologiai professzor életének 70-ik
theologiai tanári szolgálatának 40-ik évfordulójára kiadott

EMLÉKKÖNYV

Irták: dr. Makkai Sándor, dr. Ravasz László, dr. Musnai László, Nagy
András, Maksay Albert, dr. Mátyás Ernő, Borbáth Dániel, dr. Tavaszy
Sándor, dr. Imre Lajos, dr. Nagy Géza, dr. Révész Imre, dr. Gönczy
Lajos, dr. Bartók György, dr. Tankó Béla.

Ára portómentes küldéssel 75 Leu.

Megrendelhető az Ifju Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.
